

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV EVROPSKÝCH TERITORIÁLNÍCH STUDIÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

POLITICKÝ SYSTÉM LUCEMBURSKA A LICHTENŠTEJNSKA

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Marek Šmíd, Ph.D.

Autor práce: Kristýna Jurištová

Studijní obor: Evropská teritoriální studia – ČR a německy mluvící země

Ročník: 3

2012

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 15. května 2012

Kristýna Jurištová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu panu PhDr. et PaedDr. Markovi Šmídovi, Ph.D. za jeho ochotu, cenné rady, připomínky a odbornou pomoc při psaní této bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce se zabývá popisem a analýzou současných politických systémů Lucemburska a Lichtenštejnska. Práce definuje formu státního zřízení, historický a politický vývoj. Hlavní důraz je kladen na charakteristiku dělby moci ve státě, volební a stranický systém. Cílem této práce je představení základních principů lucemburského a lichtenštejnského politického systému a jejich stručné zhodnocení.

KLÍČOVÁ SLOVA

Lucembursko

Lichtenštejnsko

mikrostát

politický systém

dělba moci

volební systém

stranický systém

politické strany

ABSTRACT

This thesis deals with the description and analysis of the current political systems, Luxembourg and Liechtenstein. The work defines the form of State establishment, the historical and political developments. The main emphasis is on the characteristics of the separation of powers in a State election, and the party system. The aim of this work is the presentation of the basic principles of the Luxembourg and of the political system, and their brief evaluation.

KEY WORDS

Luxembourg

Liechtenstein

mikrostate

political system

separation of powers

electoral system

party system

political parties

OBSAH

Seznam použitých zkratk	8
Úvod	9
1 Velkovévodství lucemburské	11
1.1 Základní údaje.....	11
1.2 Historický vývoj	12
1.3 Charakteristika politického systému.....	12
1.3.1 Výkonná moc	13
1.3.2 Zákonodárná moc.....	15
1.3.3 Soudní moc.....	17
1.4 Volební systém	19
1.5 Stranický systém	23
1.6 Správní členění	26
1.7 Mezinárodní politika.....	27
2 Lichtenštejnské knížectví	30
2.1 Základní údaje.....	30
2.2 Historický vývoj	31
2.3 Charakteristika politického systému.....	31
2.3.1 Výkonná moc	32
2.3.2 Zákonodárná moc.....	34
2.3.3 Soudní moc.....	36
2.4 Volební systém	37
2.5 Stranický systém	40
2.6 Správní členění	41
2.7 Mezinárodní politika.....	42
3 Srovnání politických systémů Lucemburska a Lichtenštejnska	45
3.1 Počet obyvatel a rozloha	45
3.2 Forma státního zřízení	45
3.3 Ústava	46

3.4 Moc výkonná	47
3.5 Moc zákonodárná.....	47
3.6 Volební systém	48
3.7 Moc soudní	49
3.8 Stranický systém	49
3.9 Správní členění	50
3.10 Mezinárodní politika.....	51
Závěr	53
Seznam použité literatury a zdrojů	55
Seznam tabulek a grafů	60
Seznam příloh	61

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADR - Alternativ Demokratesch Reformpartei (Alternativní demokratická reformistická strana, Lucembursko)

CSV - Chrëschtlech Sozial Vollekspartei (Křesťansko-sociální lidová strana, Lucembursko)

CSVP - Christlich-soziale Volkspartei (Křesťansko-sociální lidová strana, Lichtenštejnsko)

DP - Demokratesch Partei (Demokratická strana, Lucembursko)

EFTA - European Free Trade Association (Evropské sdružení volného obchodu)

EHP - Evropský hospodářský prostor

EHS - Evropské hospodářské společenství

EPP - Europäische Partei Luxemburgs (Evropská strana Lucemburska)

ESUO - Evropského společenství uhlí a oceli

EU - Evropská unie

FBP - Fortschrittliche Bürgerpartei (Pokroková občanská strana, Lichtenštejnsko)

INTERPOL - Internationale polizeiliche Vereinigung (mezinárodní policejní společenství)

FL - Freie Liste (Svobodná kandidátka, Lichtenštejnsko)

KPL - Kommunistische Partei Luxemburgs (komunistická strana Lucemburska)

LHD - Liechtensteiner Heimatdienst (Lichtenštejnská vlastenecká služba)

LSAP - Lëtzebuerger Sozialistesche Arbechterpartei (Lucemburská socialistická dělnická strana)

NATO - North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

OSN - Organizace spojených národů

UDITE - Union des Dirigeants Territoriaux de l'Europe (Národní organizace tajemníků a ředitelů místních úřadů)

VU - Vaterländische Union (Vlastenecká unie, Lichtenštejnsko)

WTO - World Trade Organization (Světová obchodní organizace)

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je zevrubné představení současných politických systémů dvou států Evropy, Velkovévodství lucemburského (dále Lucembursko) a Lichtenštejnského knížectví (dále Lichtenštejnsko). Práce se bude zabývat politickým a historickým vývojem, především však politickým systémem uvedených států. Cílem práce je zejména deskripce stěžejních principů a zásad lucemburského a lichtenštejnského politického systému a jejich krátké komparativní zhodnocení.

Státy jsou považovány za jedny z nejdůležitějších aktérů mezinárodních vztahů. Státy světa ovšem nejsou stejné. Liší se v mnoha aspektech, jeden z nich je velikostní.¹ Lucembursko a Lichtenštejnsko nazýváme tzv. mikrostáty (velmi malými státy). Postavení mikrostátů se nelepší, stále jsou považovány za nejslabší členy. Vyjmenovat nejmenší evropské státy dokáže každý školák, avšak jejich podrobnější politologickou analýzou se mnoho autorů nezabývá, nejen v České republice, ale rovněž u zahraniční literatury. Zaměřují se spíše na větší státy, kteří jsou nejen kvůli své územní velikosti mnohem významnějšími aktéry v mezinárodní politice. Avšak význam studia států s malou rozlohou není menší, ba právě naopak.

Při vytváření předkládané bakalářské práce je nutné pečlivě prostudovat texty ústav, mezinárodní smlouvy, a jiné cizojazyčné informační materiály o institucích uvedených států. Tištěné zdroje jsou velmi omezené, zejména v českém jazyce. Nedostatek politologického výzkumu mikrostátů mě inspiroval alespoň částečně přispět a vyplnit mezeru na tuzemském trhu.

K vypracování práce bude použita klasická komparativní metoda. Nyní je třeba definici komparace upřesnit. Ačkoliv se hlasy volající po komparativních rozborech otázek politologického výzkumu i snahy o komparativní metodu a její propracování

¹ Glassner rozděluje státy dle velikosti na: obrovské (2,5 mil. km² a více), velké (350 tis.–2,5 mil. km²), střední (150 tis.–350 tis. km²), malé (25 tis.–150 tis. km²) a velmi malé (150 tis. km² a méně) (Glassner, Martin Ira: *Political geography*. Singapore: John Wiley & Sons, Inc., 1993, str. 66). Mezi mikrostáty zařazuje Pečnikov sedm evropských států: Lucembursko, Andorra, Malta, Lichtenštejnsko, San Marino, Monako, Vatikán a Gibraltar (Pečnikov, Borislav Alexejevič: *7+1 nejmenších v Evropě*. Praha: Lidové nakladatelství, 1986). Mikrostát je v Greenwoodské encyklopedii definován následovně: „malý stát rozkládající se na extrémně malé ploše nebo s nízkým počtem obyvatel“ (Nolan, Cathal Jones: *The Greenwood encyclopedia of International Relations*, Volume 3 (M-R). Westport: Greenwood Press, 2002, str. 1055). Kubát a Sokol dále člení mikrostáty: malé mikrostáty (do 100 km²), střední mikrostáty (100 – 500 km²), velké mikrostáty (500 – 1000 km²) a velké mikrostáty s velkým počtem obyvatel (nad 500 tis. obyv.) (Kubát, Michal - Sokol, Petr: *Velké systémy v malých zemích (komparativní analýza)*. *Politologický časopis*, roč. VII, č.3, 2000, str. 198-200).

objevují již od uznání politologie za samostatný obor v 50. letech minulého století, začala se tato metoda hojně a systematicky využívat až v posledních desetiletích. Na druhou stranu lze říci, že komparace musí být – minimálně ve skryté rovině – přítomna v každé kvalitní studii, neboť jen těžko by bylo lze provést analýzu problému bez srovnávacích přesahů, bez poukázání na to, z čeho daný fenomén vychází a v čem se podobá či jak se liší od fenoménů podobných i zcela vzdálených.² Do rozboru politického systému lze zahrnout téměř vše - geografickou polohu, historický vývoj, ekonomiku, právní systém, atd. Avšak není možné zahrnout úplně vše. Je zapotřebí vybrat pouze charakteristické znaky politických systémů, které jsou pro daný stát typické, a které se dají dobře srovnávat. Představení politického systému zahrnuje popis politických stran, administrativy, územní správy a samosprávy. Komparace v této práci bude mít následující strukturu. Oběma státům se budu věnovat odděleně.

Práce nejprve seznámí čtenáře s obecnými informacemi jednotlivého státu. Popíše základní údaje, jeho vliv v mezinárodních vztazích a především ekonomickou situaci. Představení ekonomické situace je důležité pro porozumění celkového vývoje a současné situace.

Následující část bude pojednávat v krátkosti o historickém vývoji. Zde bude představen stát ve sledu historicky významných událostí.

Poté následuje kapitola, která se bude věnovat politickým institucím - exekutivním, legislativním a soudním. Jedná se o charakteristiku postavení hlavy státu, parlamentu, vlády a soudního systému. Bude zde vysvětleno postavení jednotlivých institucí v rámci politického systému, a rovněž jejich pravomoci, fungování a vztahy mezi nimi.

Následuje část věnující se volebnímu a stranickému systému. V této části bude objasněn vývoj volebního systému až do současnosti. Tato kapitola se bude zabývat podobou současné vlády a volební účastí. Práce též popíše stranický systém dané země, jeho charakteristickými znaky, seznámí čtenáře s nejvýznamnějšími politickými stranami. Práce bude doplněna kapitolou o zhodnocení země v mezinárodní politice. Toto hodnocení bude zahrnovat také vztah k Evropské unii.

Byla jsem motivována zabývat se tímto tématem z důvodu aktuálnosti a faktem, že dostupných informací o politických systémech mikrostátů není mnoho. Práce by tak v tomto ohledu měla být přínosem.

² Řichová, Blanka: Komparativní metoda v politologii. In: Dvořáková, Vladimíra a kol.: *Komparace politických systémů I*. Praha: Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, 2005, str. 9.

1 VELKOVÉVODSTVÍ LUCEMBURSKÉ

1.1 Základní údaje

Lucemburské velkovévodství³ je konstituční monarchií, nachází se mezi Belgií, Francií a Německem. Rozloha státu činí 2 587 km². Na jeho území žije cca 500 tisíc obyvatel.⁴ Oficiální statistiky o náboženském vyznání v Lucembursku neexistují. Od roku 1979 je sběr dat o náboženském vyznání ilegální. Dle neoficiálních zdrojů je 380 000 Lucemburčanů katolíky, což je téměř 90 % všech obyvatel. Zbývající obyvatelé se hlásí buď k pravoslaví, protestantským církvím, židovství a islámu.⁵ Lucembursko bývá označováno jako "gigant mezi trpaslíky". Ani autoři textu "Velké systémy v malých zemích"⁶ nezařadili Lucembursko mezi mikrostáty. Hlavním městem je Luxembourg (dále Lucemburk), hlavou státu je Velkovévoda Henri. Lucembursko není pod patronací žádného státu, pouze je zakládajícím členem Evropské unie a NATO a je nejmenší zemí Beneluxu.⁷

I přes malou rozlohu je Lucembursko ekonomicky stabilní a je silně orientováno na zahraniční obchod. Největšími obchodními partnery se pochopitelně staly sousední země a ostatní členské státy EU. V národním hospodářství převládají strategická odvětví (finanční služby, doprava a logistika, logistika). Ochrana proti ekonomickým výkyvům jednotlivých odvětví u zahraničních partnerů je zajištěna pomocí diverzifikace hospodářství. Cílem je mj. nalákat do země zahraniční investory. Tento cíl vláda podporuje vytvářením vhodného právního a investičního prostředí a rozvojem školství a vědy.⁸ Od roku 1999, kdy byla realizována společná měnová politika, Lucembursko spolu s dalšími desítkami států zavedlo společnou měnu euro (EUR). Bývalá měna Lucemburska byl lucemburský frank (LUF).⁹

Úředních jazyků je ve velkovévodství více. V první řadě je to lucemburština,

³ *Grossherzogtum Luxemburg* (pozn. aut.)

⁴ Hulicius, Eduard: *Stručná historie států: Lucembursko*. Praha 5: Nakladatelství Libri, 2007, str. 8.

⁵ [Http://copenhagen.mae.lu/en/General-Information-about-Luxembourg/Population-and-Demography](http://copenhagen.mae.lu/en/General-Information-about-Luxembourg/Population-and-Demography).

⁶ Autoři textu označují mikro stát pouze takový, který má svou rozlohu do 1 000 km². (Kubát, Michal - Sokol, Petr: *Velké systémy v malých zemích* (komparativní analýza). *Politologický časopis*, roč. VII, č.3, 2000, str. 199).

⁷ [Http://www.zemesveta.cz/archiv/rocnik-2003/ministaty-11-2003/456-3/sedm-evropskych-trpasliku](http://www.zemesveta.cz/archiv/rocnik-2003/ministaty-11-2003/456-3/sedm-evropskych-trpasliku).

⁸ [Http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lucembursko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000949/](http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lucembursko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000949/).

⁹ [Http://kurzymen.com/euro/kde-se-plati-eurem/](http://kurzymen.com/euro/kde-se-plati-eurem/).

kteřá je národním jazykem. Dále němčina, kteřá je jazykem kultury a zpravodajství a francouzština, coby jazyk soudnictví a administrativy.¹⁰

1.2 Historický vývoj

Lucembursko bylo osidlováno již 20 tisíc let. Nejprve bylo celé území pod římskou nadvládou. Od 5. tisíciletí bylo součástí franské říše, během 9. století se stalo částí římskoněmecké říše (Lotrinska). Následuje rok 963, kdy bylo založeno Lucemburské hrabství. To bylo roku 1477 připojeno k Nizozemí, kde se nacházelo pod vládou Habsburské monarchie. Zvrat nastal v letech 1713-1793. Tehdy se Lucembursko stalo součástí rakouského Nizozemí. Později bylo dnešní území Lucemburska připojeno k Francii. Poté následoval Napoleonův pád v roce 1815, kdy Lucembursko získalo svou nezávislost a stalo se velkovévodstvím. Došlo ke spojení s Nizozemím, hlavou státu byl v tehdejší době pouze nizozemský král. Lucembursko bylo spolu s Nizozemím zapojeno do Německého spolku. V období první světové války došlo k německé okupaci. Na konci první světové války nastoupila na trůn velkovévodkyně Charlotta, kteřá spolupracovala s Belgií. Během druhé světové války se německá okupace opakovala. Ještě v průběhu druhé světové války se Lucembursko dohodlo s Belgií a Nizozemím na vzniku celní unie Benelux. Po druhé světové válce byla schválena členství, v roce 1949 v NATO a v roce 1958 v EHS.¹¹

1.3 Charakteristika politického systému

Ústava

Velkovévodství lucemburské je parlamentní demokracií ve formě konstituční monarchie. První ústava samostatného Lucemburska byla vyhlášena roku 1841 a v mnohých věcech se podobala ústavě Belgie z roku 1831. Liberální reforma německého

¹⁰ Čepčányová, Jana: *Reálie frankofonních zemí*. Plzeň: Fraus, 1999. str. 50.

¹¹ Pečnikov, Borislav Alexejevič: *7 + 1 nejmenších v Evropě*. Praha: Lidové nakladatelství, 1986, str. 15-21.

spolku v roce 1848 zapříčinila další změnu. K revidaci ústavy došlo roku 1856. Po vyhlášení byla ústava několikrát pozměněna. Nová ústava ze dne 17. října 1868 směřovala k parlamentní monarchii.

Dnešní Ústava se opírá o koncept z roku 1868. Modernizována byla roku 1919, po druhé světové válce došlo ještě k dvaceti změnám. Během druhé světové války Lucembursko využívalo ve svůj prospěch svou polohu, na které docházelo ke konfliktům. Jako kompenzaci velkovévodství získalo záruku nezávislosti a neutralitu. Tehdejší vláda *Servais* svolala komisi, která posílila parlament. Naopak omezen byl panovník.¹² Současná Ústava je členěna do 12 kapitol, které obsahují celkem 121 článků.¹³

1.3.1 Výkonná moc

O moc výkonnou se v Lucemburském velkovévodství dělí panovník s vládou. Většinu výkonné moci vykonává vláda, panovník spíše reprezentuje zemi navenek.

Panovník

Velkovévodská koruna je dědictví rodiny Nassau.¹⁴ Od roku 2000 vládne v zemi velkovévoda Henri I. Panovník má dvě základní funkce: ceremoniální a reprezentativní. Ústava uděluje panovníkovi významná práva. Jmenuje vládu, doživotní členy Státní rady, schvaluje zákony, má právo veta, svolává a rozpouští parlament a je vrchním velitelem ozbrojených sil.¹⁵ Dle Ústavy velkovévoda schvaluje a vyhlašuje zákony, má právo razit mince, propůjčovat šlechtický titul, atd. Během svého pobytu v zemi pobývá na zámku Le Chateau De Colmar Berg a ve vládních budovách.¹⁶ Panovník je

¹² Schroen, Michael: Das politische System Luxemburges. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 483.

¹³ Kapitola I: Stát, jeho území a velkovévoda, Kapitola II: Veřejné svobody a základní práva, Kapitola III: Svrchovanost, Kapitola IV: Poslanecká sněmovna, Kapitola V: Státní rada, Kapitola VI: Spravedlnost, Kapitola VII: Veřejná moc, Kapitola VIII: Finance, Kapitola IX: Obce, Kapitola X: Veřejné instituce, Kapitola XI: Všeobecná ustanovení, Kapitola XII: Přejícná a doplňující ustanovení ([Http://www.verfassungen.eu/lu/verf48-i.htm](http://www.verfassungen.eu/lu/verf48-i.htm)).

¹⁴ Klokocka, Vladimír: *Ústavy států Evropské unie. Díl první*. Praha: Linde, 2004, str. 217.

¹⁵ Homolková, Božena: *Reálie německy mluvících zemí*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 1997, str. 114.

¹⁶ [Http://www.cestovatel.cz/clanky/idylicke-lucembursko/](http://www.cestovatel.cz/clanky/idylicke-lucembursko/).

zastupován princem z panovnického domu, který nese titul nástupce trůnu. Zástupce je povinen složit přísahu a dodržovat ústavní listinu.¹⁷

Vláda

Lucemburská vláda je v současné době koaliční, tzv. Velká koalice.¹⁸ V zemi vládne tzv. pozitivní parlamentarismus. Pro pozitivní parlamentarismus je typické, že nová vláda musí získat parlamentní většinu pro vyslovení důvěry. Existují dvě základní podoby dle charakteru většiny. Prvním případem jsou státy, ve kterých postačí, aby vláda získala prostou parlamentní většinu, mezi které se řadí i Lucembursko. Mezi další státy se zmíněnou podobou parlamentního režimu patří např. i Česká republika, Slovensko či Polsko. Druhá podoba pozitivního parlamentarismu dle charakteru většiny je taková, že vláda musí získat absolutní většinu v parlamentu. Příkladem je Německo, Maďarsko, Rumunsko, atd.¹⁹

Lucemburská vláda se skládá z ministerského předsedy, místopředsedy vlády a dalších třinácti ministrů a ministryň. Jmenuje ji panovník, odpovědná je Poslanecké sněmovně. Ve vládě jsou v současnosti zastoupeny tři politické strany: CSV, LSAP a DP. Z hlediska počtu má nejsilnější zastoupení politická strana CSV se svými 9 zástupci, LSAP má ve vládě 5 ministrů a DP má ve vládě pouze 1 zástupce. Současná vláda existuje od roku 2009, kdy se konaly poslední volby. V čele vlády stojí předseda (*Staatsminister*) Jean-Claude Juncker (CSV). Předseda vlády garantuje spolupráci mezi ministerstvy a je oprávněn vydávat předpisy a směrnice.²⁰ Následující tabulka zobrazuje aktuální personální složení vlády:

¹⁷ Kap. I, čl. 8 lucemburské Ústavy ([Http://www.verfassungen.eu/lu/verf48-i.htm](http://www.verfassungen.eu/lu/verf48-i.htm)).

¹⁸ Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 488.

¹⁹ [Http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPO-15-version1-brunclik_01_02_merged.pdf](http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPO-15-version1-brunclik_01_02_merged.pdf).

²⁰ Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 488.

Tabulka č. 1

Aktuální personální složení vlády

MINISTERSTVO	JMÉNO MINISTRA (-YNĚ)	POLITICKÁ STRANA
Ministerstvo pro správní reformu, Ministerstvo státní pokladny	Jean-Claude Juncker (předseda vlády)	CSV
Ministerstvo pro střední stav, turistiku a rovné šance	Françoise Hetto-Gaasch	CSV
Ministerstvo rodiny, mládeže a pro (rozvojovou) pomoc	Marie-Josée Jacobs	CSV
Ministerstvo spravedlnosti, komunikací, pro vysoké školy, výzkum a státní službu	François Biltgen	CSV
Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, pro policii a Velký region	Jean-Marie Halsdorf	CSV
Ministerstvo financí a státního rozpočtu	Luc Frieden	CSV
Ministerstvo udržitelného rozvoje	Claude Wiseler	CSV
Ministerstvo kultury, pro církevní záležitosti, Ministerstvo pro vztahy s parlamentem, Ministerstvo pro správní reformu a reformu státní služby	Octavie Modert	CSV
Ministerstvo pro bytovou výstavbu, Ministerstvo pro územní plánování a životní prostředí	Marco Schank	CSV
Ministerstvo zahraničních věcí	Jean Asselborn (místopředseda vlády)	LSAP
Ministerstvo školství	Mady Delvaux-Stehres	LSAP
Ministerstvo zdravotnictví a sociálního zabezpečení	Mars di Bartolomeo	LSAP
Ministerstvo práce a zaměstnanosti, Ministerstvo pro imigraci	Nicolas Schmit	LSAP
Ministerstvo vinařství a rozvoj venkova, Ministerstvo sportu, Ministerstvo pro solidární hospodářství	Romain Schneider	LSAP
Ministerstvo hospodářství, zahraničního obchodu a energetiky	Jeannot Krecké	DP

Zdroj: <http://www.gouvernement.lu/>.**1.3.2 Zákonodárná moc**

Lucembursko je parlamentní demokracií. Parlamentarismus se vykonává na národní úrovni skrze instituce Státní rady (viz níže), dále na komunální úrovni skrze

městských a obecních rad.²¹ Hlavní politická moc je svěřena do rukou parlamentu, který je tvořen pouze jednou komorou (dále Poslanecká sněmovna (*Abgeordnetenversammlung*)). V ní zasedá 60 členů volených na pět let přímou všeobecnou volbou. Členové parlamentu jsou neuvolnění, což znamená, že vykonávají funkci poslance vedle pracovního či jiného obdobného poměru. V čele Poslanecké sněmovny stojí prezident, v současné době funkci prezidenta vykonává Laurent Mosar (CSV).²² Vedle výkonu parlamentní moci poslanecký prezident udržuje spojení mezi parlamentem a velkovévodou.²³ Následující tabulka zobrazuje současné rozdělení křesel v Poslanecké sněmovně:

Tabulka č. 2

Současné rozdělení křesel v Poslanecké sněmovně

Politická strana	Počet křesel
Křesťansko-sociální strana (CSV)	28
Lucemburská socialistická dělnická strana (LSAP)	13
Demokratická strana (DP)	9
Zelení	7
Strana reformní demokratické alternativy (ADR)	4
Extrémní levice	1

Zdroj: <http://www.statistiques.public.lu/en/actors/state/>.

Z výše popsané tabulky vychází následující graf, který zobrazuje současné rozdělení křesel v Poslanecké sněmovně vyjádřené procentuálně:

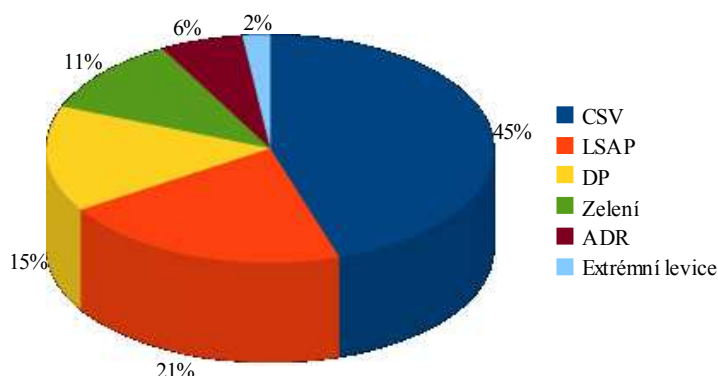
²¹ Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 484.

²² [Http://www.statistiques.public.lu/catalogue-publications/luxembourg-en-chiffres/luxembourg-zahlen.pdf](http://www.statistiques.public.lu/catalogue-publications/luxembourg-en-chiffres/luxembourg-zahlen.pdf).

²³ Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 485.

Graf č. 1

Současné rozdělení křesel v Poslanecké sněmovně (v procentech)

Zdroj: vlastní výpočet.

Mimo jiné se zřizuje Státní rada (*Staatsrat*) s 21 členy. Má pouze poradní funkci. Státní rada zastává obdobnou roli jako druhá komora Parlamentu v evropských zemích.²⁴ Členové této Rady jsou voleni doživotně velkovévodou.²⁵

1.3.3 Soudní moc

Lucemburský soudní systém je vytvořen dle francouzského vzoru a skládá se z obecného soudnictví (*Gerichtsbareit*) a správního soudnictví (*Verwaltungsgerichtsbarkeit*). Obecné soudnictví zahrnuje občanské a trestní právo.²⁶ Samostatným subjektem je v Lucembursku Ústavní soud.

Obecné soudnictví má svou typickou hierarchii. Nejvyšší instancí je Nejvyšší soudní dvůr (*Oberste Gerichtshof*), do kterého se zařazuje kasační soud, odvolací soud a nejvyšší státní zastupitelství. Kasační fond je tvořen pětičlenným senátem. Mezi jeho kompetence patří rozhodování v mimořádných opravných prostředcích. Odvolací soud zahrnuje devět tříčlenných senátů, rozhoduje o věcech občanskoprávních, trestních, obchodních a přestupkových. Dalším článkem obecného soudnictví jsou obvodní soudy

²⁴ [Http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_lux_cs.htm](http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_lux_cs.htm).

²⁵ [Http://www.chd.lu/wps/portal/public](http://www.chd.lu/wps/portal/public).

²⁶ Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 506.

(*Bezirksgericht*). Země je rozdělena do dvou soudních obvodů (Lucemburk, Diekirch). V každém z nich se nachází obvodní soud. Každý obvodní soud se dělí na různá oddělení zasedající v počtu tří soudců. Při obou obvodních soudech působí státní zastupitelství, které je tvořeno státním zástupcem a jeho zástupci. Dále u obvodních soudů působí vyšetřující soudci, kteří vyšetřují trestné činy, popřípadě i přestupky. Třetím článkem obecného soudnictví jsou smírčí soudy (*Friedensgericht*). V Lucembursku existují tři smírčí soudy: v Lucemburku, v Esch-sur-Alzette a v Diekirchu. V občanskoprávních sporech rozhoduje ve všech věcech, které stanoví soudní řád nebo jiné právní ustanovení. Ku příkladu lze uvést obstavení mzdy, starobního nebo jiného důchodu. V trestních věcech působí smírčí soud jako policejní soudce, kde rozhoduje o nedodržení či porušení zákona, za které je dle zákona daná pokuta od 25 do 250 EUR. U každého smírčího soudu působí pracovní soud, který řeší pracovněprávní spory. Poslední úrovní obecného soudnictví je Rozhodčí rada (*Schiedsrat für Sozialversicherungsfragen*) a Nejvyšší rada pro sociální pojištění (*Oberste Rat für Sozialversicherungsfragen*). Rozhodčí rada rozhoduje ve všech sporech ve věci sociálního zabezpečení. V případě odvolání zmíněné spory řeší nejvyšší rada pro sociální pojištění.²⁷

Mezi soudy správního soudnictví patří správní soudní dvůr (*Verwaltungsgerichtshof*) a správní soud (*Verwaltungsgericht*). Správní soudní dvůr řeší spory ve stížnostech proti rozhodnutím ostatních správních soudů. Sídlo správního soudu je opět v Lucemburku, základní role tohoto soudu je rozhodčí o sporech vyplývajících z přímých daní a obecních dávek. Dále řeší stížnosti proti nepříslušnosti, násilí a zneužití moci, porušení zákona.²⁸

K soudní moci patří také ústavní soudní dvůr, který rozhoduje na základě zákonů a ústavy. Mezi jeho kompetence nepatří schvalování smluv. Na ústavní soudní dvůr je povinnost se odvolat v případě, že: „a) rozhodnutí k předložené otázce není nezbytné k vynesení rozsudku, b) otázka je zcela bezdůvodná, c) ústavní soudní dvůr již rozhodoval o otázce, která měla stejný předmět.“²⁹

²⁷ https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-lu-cs.do?member=1.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_lux_cs.htm.

1.4 Volební systém

Parlamentní volby

Tato práce je zaměřena na volbu parlamentního tělesa. Poslanci jsou voleni v přímých všeobecných volbách poměrným volebním systémem s otevřenými kandidátními listinami na funkční období pěti let. Výše volební uzavírací klauzule pro politické strany činí 8 %.³⁰ Lucemburský volební zákon pochází z roku 1924, k jeho poslední úpravě došlo v roce 2003.³¹ Volby jsou charakterizovány pomocí několika rysů. Stát je rozčleněn do čtyř volebních obvodů (Sever, Východ, Jih a Střed). Počet volených poslanců je v jednotlivých obvodech odlišný. Volební zákon stanovil přesný počet poslanců, kteří mohou být zvoleni v jednotlivém obvodu, avšak skutečný počet se může měnit s měnícím se rozložením obyvatel v těchto obvodech.³² V současnosti je pro volební obvod Jih stanoveno 23 mandátů. Sever volí 9 poslanců, Střed 21 a Východ pouze 7.³³ Volič v každém z těchto čtyř obvodů disponuje tolika hlasy, kolik se v jeho obvodě rozděluje mandátů. Může volit stranickou kandidátku jako celek, nebo může dát své hlasy kandidátům z různých listin (= panašování), a má také možnost dát jednomu kandidátovi dva hlasy (= kumulace hlasů).³⁴ Forma kandidátní listiny je označována jako otevřená kandidátka.

Pro přepočítání odevzdaných hlasů na mandáty se používá metoda volební kvóty nebo dělitele. V Lucembursku je rozdělení mandátů úměrné celkovému počtu hlasů kandidátním subjektům.³⁵ Prvním krokem je vydělení celkového počtu platných hlasů počtem poslanců zvolených z volebního obvodu + 1. Tak se získá tzv. volební číslo. Politická strana obdrží tolik mandátů, kolikrát se celá hodnota kvóty (volební číslo) vejde do počtu hlasů, které strana získala. Popsaný postup odpovídá užití Hagenbach - Bischoffovy kvóty.³⁶ V prvním kroku nedojde k rozdělení všech mandátů. V daném

³⁰ Čaloud, Dalibor - Chytilík, Roman - Lebeda, Tomáš - Šedo, Jakub: *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009, str. 331.

³¹ [Http://www.ipu.org/english/home.htm](http://www.ipu.org/english/home.htm).

³² Počet volených zastupitelů v obvodech na jednoho poslance je 4 000-5 000 obyvatel (Klokočka, Vladimír: *Ústavy států Evropské unie. Díl první*. Praha: Linde, 2004 str. 224).

³³ [Http://www.ipu.org/english/home.htm](http://www.ipu.org/english/home.htm).

³⁴ Kopeček, Lubomír: Politické strany moderní Evropy: Lucembursko. In: Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 167.

³⁵ [Http://www.elections.public.lu/fr/index.html](http://www.elections.public.lu/fr/index.html).

³⁶ Hagenbach-Bischoffova kvóta (volební kvóta užívaná v Lucembursku); Hareova kvóta (volební kvóta užívaná v Lichtenštejnsku-viz Volební systém v Lichtenštejnsku) ([Http://pef.czu.cz/~bubenicek/dokumenty/politologie_cviceni/vzorecky.pdf](http://pef.czu.cz/~bubenicek/dokumenty/politologie_cviceni/vzorecky.pdf)).

případě dochází ke druhému kroku, což je v lucemburském případě aplikace metody nejvyššího průměru.³⁷

V rámci ukázky volebních výsledků představíme tři poslední volby do zákonodárného legislativního sboru v letech 1999-2009. Pro lepší přehlednost bude sloužit následující tabulka:

Tabulka č. 3
Volby 1999-2009

	Volby 1999		Volby 2004		Volby 2009	
	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů
CSV	30,10	19	36,11	24	38,04	26
LSAP	22,29	13	23,37	14	21,56	13
DP	22,35	15	16,05	10	14,98	9
GRÉNG	9,08	5	11,58	7	11,71	7
ADR	11,31	7	9,95	5	8,13	4
LÉNK	3,30	1	1,90	-	3,29	1
KPL	-	-	0,92	-	1,47	-
Ostatní	1,57	-	0,12	-	0,81	-
Celkem	100	60	100	60	100	60

Zdroj: <http://www.elections.public.lu/fr/elections-legislatives>.

Ve volbách se vždy na prvním místě umístila křesťansko-sociální formace CSV. Subjekt byl schopen ve zkoumaných volbách svůj volební výsledek zlepšovat. Od roku 1999 do posledních lucemburských voleb do zákonodárného legislativního sboru stoupla podpora CSV z 30,10 % hlasů na 38,04 %. V roce 2004 strana těžila především z popularity jejího předsedy J. C. Junckera a předvolební kampaně (bez ohledu na jejího tehdejšího vládního partnera). Nárůst hlasů je možný vysvětlit také dobrou ekonomickou situací Lucemburska v tomto období, tedy za vlády CSV. S vyšším procentem hlasů vzrostl také počet mandátů, které straně připadly, v letech 1999 a 2009 se hodnota vyšplhala z 19 na 26. Zmíněná politická strana po celé zkoumané období sestavovala vládní koalice, avšak její vládní partneři se lišili (více viz stranický systém).

³⁷ Zbylé mandáty postupně získají strany, které vykážou největší průměrný počet hlasů na mandát, o jehož přidělení se aktuálně jedná (Chytilík, Roman et al.: *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009, str. 194).

Koaliční partner CSV – LSAP (sociální demokracie) ve volbách 1999 získal 22,29 % hlasů, což byl nejhorší volební výsledek strany od roku 1945.³⁸ Strana obsadila třetí místo a ocitla se v opozici. V následujících volbách v roce 2004 se její výsledek mírně zlepšil, získala však jen o 1,08 procentních bodů více, což jí však přineslo o jeden mandát více (zároveň se navrátila na místo druhé nejsilnější strany). Volby 2009 se pro LSAP nesly v duchu opětovné ztráty podílu odevzdaných hlasů, který dokonce klesl pod velký neúspěch z roku 1999, a strana opětovně obsadila pouhých 13 mandátů. Potvrdila však pozici druhého nejsilnějšího subjektu voleb a společně s CSV vytvořila vládní koalici.

Díky propadu hlasů pro LSAP ve volbách 1999 se do popředí zájmu dostala DP (liberálové), kteří obsadili druhé místo se ziskem 22,35 % hlasů (15 mandátů) a stali se novým koaličním partnerem CSV. Strana si však své nově místo v příštích volbách neudržela a zaznamenala výrazný propad na 16,05 % hlasů (10 mandátů). Nebyla totiž schopna těžit ze své pozice vládního partnera CSV a byla touto velkou politickou stranou ve volbách zastíněna. Zmíněný propad znamenal odchod z vládní koalice do opozice. Posléze v roce 2009 se DP podařilo získat necelých 15 % hlasů, což jí přineslo 9 křesel v parlamentu.³⁹

Ve volbách v roce 1999 obsadili Zelení (*Gréng*) místo čtvrté, jakožto jediná ekologická strana v rámci lucemburského stranického systému. O něco úspěšnější byly pro Zelené volby 2004, kdy procentuálně posílili o 2,5 %, díky čemuž obsadili 7 křesel v parlamentu. Své místo potvrdili také ve volbách 2009 s takřka stejným procentem hlasů a 7 mandáty. Takový trend svědčí o stabilní volební podpoře, avšak nevýhodou strany je slabý koaliční potenciál. Přesně opačný trend, tedy ztráty hlasů a mandátů vykazuje ADR (Alternativní demokratická reformní strana) která mezi léty 1999 a 2009 ztratila dokonce 3 křesla. Stejně jako Zelení je to malá formace trvale působící v opozici s malým vlivem. Nejslabší formací, která dokázala v letech 1999-2009 proniknout do parlamentu, je lucemburská Levice (*LÉNK*), avšak ta získala vždy jen jediný mandát. V lucemburském stranickém systému nenašli místo ani komunisté (KPL).⁴⁰ Příští řádné volby se budou konat v roce 2014.

³⁸ Kopeček, Lubomír: Politické strany moderní Evropy: Lucembursko. In: Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 170.

³⁹ [Http://www.elections.public.lu/fr/elections-legislatives](http://www.elections.public.lu/fr/elections-legislatives).

⁴⁰ Tamtéž.

Volební právo

V Lucembursku je volební účast od roku 1918 povinná. Povinná volební účast se vztahuje na všechny voliče. V případě neúčasti musí volič doložit důvody. Pokud nepodá příslušné odůvodnění, je trestán pokutou (přičemž její výše není přesně stanovena, pro recidivisty se navyšuje). Omluvení z povinné volební účasti mohou být občané starší 75 let, kterým však volební zákon umožňuje jiné možnosti hlasování.⁴¹ Přesná pravidla platí pro aktivní i pasivní volební právo. Aktivním volebním právem disponuje:

- 1) osoba s lucemburským občanstvím ,
- 2) osoba s občanskými a politickými právy,
- 3) osoba starší osmnácti let.⁴²

Voličem může být také lucemburský státní příslušník žijící v zahraničí. V takovém případě je volba vykonávána prostřednictvím korespondenčního hlasování. Dle Ústavy volitelným (= pasivní právo) může být pouze:

- 1) osoba s lucemburským občanstvím,
- 2) nositel občanských a politických práv,
- 3) osoba starší 25 let,
- 4) osoba s trvalým bydlištěm ve Velkovévodství.⁴³

Lucemburský volební zákon rozeznává tři případy, kdy je osoba z volebního procesu vyloučena (nedisponuje aktivním volebním právem). Jedná se o osoby odsouzené za trestný čin (krádež, podvod, zpronevěra,...), osoby, proti nimž bylo zahájeno konkurzní řízení a dospělé osoby v opatrovnictví a osoby zbavené svéprávnosti.

Poslanecký mandát v Lucembursku je neslučitelný s úřadem člena vlády, Státní rady, Účetní komory, soudce, komisařem distriktu a vojáka z povolání v činné službě. Zároveň platí, že pokud byl poslanec povolán do úřadu člena vlády a tohoto úřadu se

⁴¹ [Http://www.elections.public.lu/fr/index.html](http://www.elections.public.lu/fr/index.html).

⁴² [Http://www.gouvernement.lu/publications/institutions_politiques/apropos_institutions/AP_inst_pol_DE_2006.pdf](http://www.gouvernement.lu/publications/institutions_politiques/apropos_institutions/AP_inst_pol_DE_2006.pdf).

⁴³ Kap. IV, čl. 53 lucemburské Ústavy ([Http://www.verfassungen.eu/lu/verf48-i.htm](http://www.verfassungen.eu/lu/verf48-i.htm)).

vzdal, je ze zákona opět zařazen jako první náhradník na listinu politické strany, za kterou byl zvolen (a naopak).⁴⁴

1.5 Stranický systém

Stranický systém je definován jako „souhrn stran v jejich interakci v daném institucionálním a sociálně-politickém uspořádání.“⁴⁵ Stranický systém obsahuje tři prvky: politické strany, jejich interakce a prostředí, ve kterém dochází ke zmíněné interakci.⁴⁶

Obecná definice stranického systému G. Sartoriho

Podrobně se stranickými systémy zabývalo mnoho politologů, např. francouzští politologové Jean Blondel a Maurice Duverger. Otázku stranických systémů nejvíce rozpracoval italský politolog Giovanni Sartori. Dle Sartoriho jsou součástí stranického systému všechny politické strany, ale jen některé jsou relevantní.⁴⁷ Sartoriho typologie stranického systému je založena na počtu stran, jejich velikosti a ideové polarizaci stran v systému.⁴⁸

V evropských zemích převládá vícestranický systém, tzv. multipartismus. Nejprve je vhodné termín multipartismus vysvětlit. Multipartismus je systém více politických stran, které mají stejné šance na vítězství. Klesá však šance na vznik jednostranných vlád, většinou vytvářejí koaliční vlády. Giovanni Sartori člení multipartismus na umírněný (3-5 relativních stran) a polarizovaný (5 a výše relevantních stran).

V umírněném multipartismu často dochází ke kompromisům mezi stranami a

⁴⁴ Lucemburská ústava a Lucemburský volební zákon (Klokočka, Vladimír: *Ústavy států Evropské unie. Díl první*. Praha: Linde, 2004, str. 224-225).

⁴⁵ [Http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/001/05_EVS-EES_-
Analyza_voleb_a_posuzovani_stranickeho_systemu.pdf](http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/001/05_EVS-EES_-_Analyza_voleb_a_posuzovani_stranickeho_systemu.pdf).

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ Být relevantní znamená mít pro stranický systém nějaký význam (Přednášky z předmětu Politologie vedeného na Ústavu teritoriálních studií Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v roce 2009).

⁴⁸ Sartori člení stranické systémy na bipartismus, umírněný multipartismus, extrémní multipartismus a systém predominantní strany (Přednášky z předmětu Politologie vedeného na Ústavu teritoriálních studií Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v roce 2009).

existují minimální rozdíly v podpoře voličů. Sartori umírněný multipartismus charakterizuje na základě následujících znaků:

„1. relativně malá ideologická vzdálenost mezi relevantními stranami,

2. bipolární koaliční uspořádání,

3. dostředivá soutěž (chybí zde antisystémové strany a bilaterální opozice).“⁴⁹

Obecně lze říci, že se v současnosti jedná o převažující typ stranického systému v Evropě.⁵⁰

Polarizovaný multipartismus se vyznačuje velkými ideologickými rozdíly, strany jsou od sebe více vzdáleny podporou voličů. Sartori definoval osm základních znaků polarizovaného pluralismu: „*přítomnost relevantních antisystémových stran, existence dvoustranných (bilaterálních) opozic (v systému je přítomna krajní levice i krajní pravice), středové umístění jedné strany nebo skupiny stran, velká polarizace systému, převládání odstředivých sklonů nad dostředivými (v souvislosti s tím roste voličský potenciál antisystémových stran), ideologické rozstrukturování, strany spolu bojují na základě ideologických argumentů, přítomnost nezodpovědné opozice, nedochází k obměně vlády, politika trumfování a přílišného slibování, opozice se při svých slibech neohlíží na reálné možnosti.*“⁵¹

Příklady zemí (Španělsko, Polsko, Švýcarsko,...), ve kterých se polarizovaný pluralismus vyskytl, dokazují, že takovéto nastavení stranického systému znamená ohrožení demokracie v dané zemi.⁵²

Stranický systém v Lucembursku

Zařazení typu lucemburského stranického systému by se dalo označit jako systém dvou a půl strany, přičemž takové označení zavádí Jean Blondel. Problematické by v takovém případě bylo jeho fungování, jelikož malá centristická strana (DP) střídavě nevytvářela vládní koalice s jednou z velkých stran (CSV či LSAP), a tudíž zároveň ani její politická relevance nepřekračovala volební zisky. Typ stranického systému se mění na konci 20. století, respektive na začátku 21. století, a to díky změně

⁴⁹ Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, str. 192.

⁵⁰ Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 46.

⁵¹ Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, str. 136-146.

⁵² Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 47.

rozložení volební podpory a vzniku a prosazení nových politických subjektů. Zatímco LSAP podporu ztratila a dostala se na úroveň liberálů, CSV neposílila, její zisky pravidelně nedosahují 40 % hlasů, proto nelze hovořit o systému s dominantní stranou. Spíše bychom mohli hovořit o umírněném pluralismu dle Sartoriho.⁵³ Systém není silně polarizovaný. V lucemburském multipartismu dominují tři nejdůležitější politické strany. Tři zmíněné politické strany byly převážně koncem 20. století doplněny o menší formace. Nejsilnější stranou je Křesťansko-sociální strana (*Chrëschtlech Sozial Vollekspartei*, CSV). CSV je zároveň nejvýznamnějším politickým subjektem v Lucembursku a vykazuje vysokou voličskou stabilitu. CSV vznikla v roce 1914 původně jako reprezentant politického katolicismu.⁵⁴ Současným předsedou je François Biltgen, z řad předsedů této strany pochází taktéž současný premiér Jean-Claude Juncker.⁵⁵ Profil CSV je středopravicový, podporuje především sociálně tržní ekonomiku.⁵⁶

Nejstarší politickou stranou jsou lucemburští liberálové.⁵⁷ Tato strana se nejvíce vyjadřovala proti zavedení všeobecného volebního práva v roce 1918. Od roku 1954 působí pod názvem Demokratická strana (*Demokratesch Partei*, DP). Současným předsedou je Claude Meisch. Tento subjekt klade důraz na minimalizaci státních zásahů do ekonomiky, podporuje členství v NATO.⁵⁸

Lucemburská socialistická dělnická strana (*Lëtzebuergesch Sozialistesche Arbechterpartei*, LSAP), která doplňuje třetici nejvýznamnějších lucemburských politických stran, poprvé zasedla ve vládě v roce 1937 a po druhé světové válce se účastnila většiny vládních koalic. Její volební výsledky vzrůstaly především od 80. let 20. stol. I přesto z řad LSAP nikdy nevzešel lucemburský premiér. Potenciál této politické strany je především koaliční. Současným předsedou LSAP je Alex Bodry. Orientace subjektu je levostředová hájící sociální stát.⁵⁹

Lucemburské vlády mají většinou podobu minimálních vítězných koalic. Pro

⁵³ Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, str. 164-167.

⁵⁴ Původní název zněl Pravicová strana, za druhé světové války byla nacisty zakázána, obnovena pod současným názvem byla v roce 1944 (Kopeček, Lubomír: *Politické strany moderní Evropy: Lucembursko*. In: Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005 str. 167).

⁵⁵ [Http://csv.lu/lb/annuaire/gouvernement/Francois_Biltgen.html](http://csv.lu/lb/annuaire/gouvernement/Francois_Biltgen.html).

⁵⁶ [Http://csv.lu/fr/annuaire/fraction.html](http://csv.lu/fr/annuaire/fraction.html).

⁵⁷ V podobě volného politického seskupení existovali již ve 40. letech 19. století (Kopeček, Lubomír: *Politické strany moderní Evropy: Lucembursko*. In: Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 167).

⁵⁸ [Http://www.dp.lu/index.php?lang=1](http://www.dp.lu/index.php?lang=1).

⁵⁹ [Http://www.lsap.lu/2009/](http://www.lsap.lu/2009/).

největší lucemburskou stranu CSV byl z dlouhodobějšího hlediska přijatelnějším koaličním partnerem LSAP, proto po druhé světové válce byla u moci vládní koalice dvou velkých stran (CSV a LSAP). Lucemburští liberálové hráli v průběhu 20. století jen omezeně roli pivotální strany („jazýčku na vahách“ v systému) a sociální demokraté nikdy nebyli stranou sestavující vládu.⁶⁰

Novými subjekty jsou především Komunistická strana Lucemburska (*Kommunistesch Partei*, KPL), Alternativní demokratická reformní strana (*Alternativ Demokratesch Reformpartei*, ADR) a Zelení (*Déi Gréng*).⁶¹

Každá politická strana si určuje ze svých řad svého zástupce (*Formateur*), který má významnou roli při různých koaličních rozhovorech.⁶²

1.6 Správní členění

Lucemburské velkovévodství je unitárním státem, ze správního hlediska je rozděleno do tří distriktů (Luxembourg, Diekirch, Grevenmacher), 12 kantonů (Clervaux, Wiltz, Vianden, Diekirch, Redange, Mersch, Capellen, Luxembourg, Esch, Echternach, Grevenmacher, Remich) a 118 obcí.⁶³ Veřejná správa je vykonávána na ústřední a na místní úrovni. Ústřední úroveň je vykonávána skrze vládu a dalších ústředních správních úřadů, které jsou výrazem dekoncentrovanosti státní správy.

Územní samospráva Lucemburska se zařazuje dle Národní organizace tajemníků a ředitelů místních úřadů UDITE (*Union des Dirigeants Territoriaux de l'Europe*) do Modelu kolektivního vedení (např. spolu s Českou republikou, Belgií a Nizozemskem), který se vyznačuje kolektivním jednáním. Zásadní roli má kolektivní přímo volený orgán.⁶⁴ Mezi orgány lucemburské obce patří starosta (*Bürgermeister*), tajemník obce,

⁶⁰ Kopeček, Lubomír: Politické strany moderní Evropy: Lucembursko. In: Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 167.

⁶¹ [Http://www.luxembourg.public.lu/fr/politique/partis-politiques/index.html](http://www.luxembourg.public.lu/fr/politique/partis-politiques/index.html).

⁶² Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 488.

⁶³ [Http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/lucembursko/index.html](http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/lucembursko/index.html).

⁶⁴ [Http://www.mvcr.cz/clanek/mistni-samospravy-a-manazeri-mistni-samospravy-v-sedmnacti-evropskych-zemich-i.aspx](http://www.mvcr.cz/clanek/mistni-samospravy-a-manazeri-mistni-samospravy-v-sedmnacti-evropskych-zemich-i.aspx).

obecní zastupitelstvo (*Gemeindeversammlung*), obecní rada (*Gemeinderat*) a obecní radní (*Schöffenrat*).⁶⁵

Starosta je volen velkovévodou z řad obecních radních. Starosta má hlavní postavení v obci a předsedá obecnímu zastupitelstvu. Důležitou personou je tajemník obce (v hlavním městě nazýván generální sekretář). Tajemník obce je povinen účastnit se zasedání zastupitelstva. Pořizuje zápisy z výše zmíněných zasedání. Podepisuje a shromažďuje záznamy z jednání jednotlivých politických orgánů, zabezpečuje jejich zákonnost a poskytuje administrativní podporu starostovi. Manažer místní samosprávy má další důležité funkce, např. zajištění stability úkolů místní administrativy nezávisle na politických změnách, koordinace obecních služeb nebo kontrola rozpočtu obce.⁶⁶ Dalším orgánem lucemburské samosprávy je obecní rada, která je nejvyšším orgánem obce a zastupuje obci navenek. Mezi další orgány lucemburské samosprávy patří obecní radní, kteří řeší denní záležitosti obce.⁶⁷

1.7 Mezinárodní politika

Lucembursko se aktivně podílelo na poválečném uspořádání Evropy. Velkovévodství bylo nejmenším státem, který stál u zrodu Evropských společenství. Jako zakladatelská země Společenství národů v roce 1920 se Velkovévodství stalo v roce 1945 zakládajícím státem Organizace spojených národů (OSN). V roce 1948 přijalo členství v bruselském paktu který byl předchůdcem Západoevropské unie. Účastnilo se Marshallova plánu roku 1947 a stalo se členským státem NATO v roce 1948. Nejvýznamnějším krokem bylo pro Lucembursko založení společenství Benelux, což je volné společenství Belgie, Nizozemí a Lucemburska. Dané tři státy se rozhodly v roce 1944 integrovat v celní unii. Po druhé světové válce v roce 1948 vstoupila dohoda o vytvoření společenství Benelux v platnost. Všechny tři členské státy stály u zrodu Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO) v roce 1951, Evropského

⁶⁵ <http://www.guichet.public.lu/de/citoyens/citoyennete/elections/elections-communales/candidat-elections-communales/index.html>.

⁶⁶ <http://www.mvcr.cz/clanek/mistni-samospravy-a-manazeri-mistni-samospravy-v-sedmnacti-evropskych-zemich-i.aspx>.

⁶⁷ <http://www.guichet.public.lu/de/citoyens/citoyennete/elections/elections-communales/candidat-elections-communales/index.html>.

hospodářského společenství (EHS) v roce 1958 a Euroatomu.⁶⁸ Popsané uskupení posiluje mezinárodní postavení i politický význam Lucemburska. Úspěch těchto tří zemí v mnoha oblastech až do současnosti je důkazem výborné vzájemné spolupráce. Lucemburk se stal sídlem některých institucí EHS, např. sekretariátu Evropského parlamentu a Evropského soudního dvora.

Od 1. ledna 2005 do 30. června 2005 bylo Lucembursko předsedající zemí Evropské unie. Mezi hlavní priority patřilo: Střednědobé vyhodnocení lisabonské strategie, Revize Paktu stability a růstu, Finanční perspektiva na období let 2007-2013, Hospodářské a sociální otázky a vnitřní trh, Zemědělství a rybolov/Bezpečnost potravin, Udržitelný rozvoj, Vnější vztahy, Spravedlnost a vnitřní záležitosti.⁶⁹ Lucembursko má jako jeden ze zakládajících států EHS značné zkušenosti s předsednictvím. Navzdory své malé velikosti byla lucemburská předsednictví vždy úspěšná. V předsednictví roku 2005 si Lucembursko kladlo za cíl dosáhnout politické dohody o finanční perspektivě dle předpisu tříletého strategického plánu rady na roky 2004-2006.⁷⁰ Navíc v čele Lucemburska stál Jean-Claude Juncker, který je velice zkušený politik uznávaný pro svou znalost cizích jazyků a diplomatické schopnosti. V důsledku principiálního konfliktu mezi přívrženci názoru, že EU je oblast volného obchodu (Velká Británie) a mezi zastánci politické integrace (Francie) bylo Lucembursko nuceno kapitulovat a ve zprávě o summitu z 16. a 17. června konstatovalo, že nebylo možné dosáhnout dohody o finanční perspektivě.⁷¹ Lucemburské předsednictví v roce 2005 nebylo tedy úspěšné. Tuto funkci převezme Lucembursko opět v době červenec - prosinec 2015.

Úzké partnerství v EU si Lucembursko udržuje s Německem. Péče o dobré sousedství s Německem, Belgií a Francií je pro Lucembursko prioritou. Mezi důležité oblasti přeshraniční spolupráce s německými sousedy patří civilní ochrana, kultura, turismus, doprava a migrace zaměstnanců.⁷²

Ve své historii muselo Lucembursko bojovat s četnými pokusy svých sousedů o jeho ovládnutí. Skutečnost, že si udrželo svou samostatnost a že si vytvořilo pevné postavení v rámci evropské politiky jako plnoprávný člen Evropské unie posiluje národní sebevědomí Lucemburčanů, které se odráží v národním heslu: „*Chceme zůstat takoví, jací jsme*“ (*Mir wëlle bleiwe wat mir sinn*). Snaha o větší samostatnost a

⁶⁸ <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/b/benelux/1000694/6109/>.

⁶⁹ <http://www.euroskop.cz/437/sekce/lucembursko-v-evropske-unii/>.

⁷⁰ http://www.eu2005.lu/en/presidence/priorities_et_pgm/priorities/index.html#financiel%20perspectives.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² http://www.luxemburg.diplo.de/Vertretung/luxemburg/de/03/Deutschl._Luxem./_Bilaterale_Beziehungen.html.

svébytnost se odráží taktéž v uzákonění lucemburštiny jako úředního jazyka vedle francouzštiny a němčiny. Přesto, že se lucemburština nejvíce podobá němčině, byli Lucemburčané dlouhé léta pod hospodářským a kulturním vlivem Francie, což prohloubilo vztah k francouzské kultuře a potlačilo povědomí o historické příslušnosti k německému prostoru. Lucembursko je proto trojjazyčnou zemí, všechny tři jazyky se vyučují ve školách a mají své tradiční prostředí, kde se používají. Mnohojazyčnost tradičně podporuje zájem Lucemburčanů o pracovní místa v institucích Evropské unie, kde jsou často úspěšní.⁷³

⁷³ [Http://www.mae.lu/](http://www.mae.lu/).

2 LICHTENŠTEJNSKÉ KNÍŽECTVÍ

2.1 Základní údaje

Dle Ústavy je Lichtenštejnské knížectví⁷⁴ konstituční monarchií s parlamentními prvky.⁷⁵ Velkovévodská koruna je dědičná.⁷⁶ Lichtenštejnské knížectví je se svou rozlohou pouhých 159 km² skutečný mikrostát. V této zemi žije přibližně 36 000 obyvatel.⁷⁷ 77 % obyvatel se hlásí ke katolické církvi, 7 % jsou protestanti a zbylých 13 % tvoří jiná náboženství.⁷⁸ Hlavním městem je Vaduz a hlavou státu je princ Hans-Adam II. Knížectví je z většiny tvořeno Alpami a je vsazeno mezi Rakousko a Švýcarsko. Zmíněné dva státy, se kterými Knížectví tvoří státní hranice, mají na mikrostát nepopíratelný vliv. Země prosperuje hlavně díky svému švýcarskému patronovi, jež má na starosti její zahraniční politiku. Podle vzoru Švýcarska se profiluje jako neutrální stát. V současnosti patří Lichtenštejnsko mezi nejbohatší země světa a Lichtenštejnci jsou označováni za nejbohatší národ v Evropě.⁷⁹

Lichtenštejnsko je charakteristické svými omezenými přírodními zdroji, ale přesto je ekonomika vysoce industrializovaná a prosperující. V této zemi existuje přibližně až 74 000 společností, které láká nízké zdanění podnikání. Daně z těchto společností tvoří 30 % státních příjmů. Knížectví je členem celní unie spolu se Švýcarskem. Dále je od 1. 5. 1995 plnoprávným členem EHP (Evropský ekonomický prostor). Dnes se vláda snaží integrovat ekonomickou politiku do integrované EU.⁸⁰ Jako národní měnu používá Lichtenštejnsko švýcarský frank (CHF).

Lichtenštejnsko má pouze jeden úřední jazyk, němčinu, Knížectví je tak nejmenší německy mluvící zemí světa.

⁷⁴ *Fürstentum Liechtenstein* (pozn. aut.)

⁷⁵ Kap. I, čl. 2 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁷⁶ Kap. I, čl. 3 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁷⁷ [Http://www.liechtenstein.li/uploads/media/pdf-llv-as-liechtenstein_in_zahlen_2012.pdf](http://www.liechtenstein.li/uploads/media/pdf-llv-as-liechtenstein_in_zahlen_2012.pdf).

⁷⁸ [Http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Liechtenstein-RELIGIONS.html](http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Liechtenstein-RELIGIONS.html).

⁷⁹ [Http://www.zemesveta.cz/archiv/rocnik-2003/ministaty-11-2003/456-3/sedm-evropskych-trpasliku](http://www.zemesveta.cz/archiv/rocnik-2003/ministaty-11-2003/456-3/sedm-evropskych-trpasliku).

⁸⁰ [Http://hz-op4.blog.cz/0903/ekonomika-lichtenstejnska](http://hz-op4.blog.cz/0903/ekonomika-lichtenstejnska).

2.2 Historický vývoj

Již v době kamenné bylo území Lichtenštejnska osidlováno. Za první obyvatelé byli považováni Keltové. V 1. století před Kristem se území stalo součástí Římské říše. Po rozpadu Římské říše začal území osidlovat germánský kmen Alamané. V raném středověku nastalo franské područí, území bylo připojeno k Švábsku (říše Karla Velikého). Roku 1342 zdědil území kníže Hartman, který zde později založil hrabství Vaduz. Hrabství se poté dostalo pod nadvládu Švýcarska. Následovalo předávání území různými panovníky a skončilo koncem 17. století, kdy si území zakoupil kníže Jan Adam Ondřej Lichtenstein. V roce 1719 bylo území sjednoceno a dle palatinského dekretu císaře Karla VI. došlo k povýšení na knížectví. Z roku 1719 jsou hranice dochovány dodnes. V roce 1799 během napoleonských válek bylo Knížectví naposledy okupováno. Roku 1806 se začlenilo do Rýnského spolku a od roku 1815 do Německého spolku. Neutralita státu byla vyhlášena v roce 1914. Po rozpadu Rakouska-Uherska nastal zlom, kdy se Lichtenštejnsko politicky přeorientovalo na Švýcarsko, které se stalo hlavním spojencem a patronem. Lichtenštejnsko je členem OSN, jeho stálé zahraniční zastupitelství je v Bernu.⁸¹

2.3 Charakteristika politického systému

Ústava

Současná Ústava je platná od roku 1921 za vlády knížete Jana II. Dobrotivého. Lichtenštejnské knížectví se řadí mezi nejstarší šlechtické rodiny v Evropě. Jako první jménem známý představitel rodu Lichtenštejnů byl zaznamenán v roce 1136 Hugo Lichtenštejnský.⁸² Kníže má poměrně rozsáhlejší pravomoci, které zaručila změna ústavy roku 2003. Tuto změnu prosadil současný kníže Hans Adam II. Ústavní reforma

⁸¹ Pečnikov, Borislav Alexejevič: *7 + 1 nejmenších v Evropě*. Praha: Lidové nakladatelství, 1986, str. 87-91.

⁸² [Http://www.liechtenstein.li/index.php?id=3](http://www.liechtenstein.li/index.php?id=3).

byla schválena občanským referendem. Pro změnu hlasovalo 64,3 % hlasujících.⁸³ Přestože došlo k výrazným změnám, vytvoření zcela nové ústavy se nekonalo. Jedná se pouze o zásadní novelizaci ústavy z roku 2003.⁸⁴ Současná lichtenštejnská Ústava je členěna do 12 kapitol a 115 článků.⁸⁵ Lichtenštejnsko má ve své Ústavě zakotveno celostátní referendum. Pro vyhlášení referenda je nutná petice s 1000 podpisy občanů. Pokud by občané v Lichtenštejnsku chtěli změnit ústavu nebo zrušit monarchii, musí sehnat 1500 podpisů. Návrh na změnu ústavy může podat vláda nebo parlament.⁸⁶

2.3.1 Výkonná moc

Výkonná moc v Lichtenštejnsku je zastoupená knížetem a vládou, která je nejvyšším exekutivním orgánem. Každý z nich má své exekutivní pravomoci, které jsou popsány níže.

Panovník

Jak již bylo zmíněno, v současnosti je hlavou státu od roku 1989 kníže Hans Adam II, který je základním článkem politického systému. Narodil od většiny evropských monarchií je kníže opravdovou složkou výkonné moci. Změny v Ústavě z roku 2003 vedly především k posílení jeho pravomocí. Má právo rozpustit parlament, jmenovat vládu či odvolávat ministry. Dle ústavního dokumentu mu náleží i právo veta v legislativních procesech (pokud zákon odmítne podepsat, nemůže vstoupit v platnost). Dále došlo k rozšíření pravomocí v oblasti justice.⁸⁷ Může být iniciátorem nové

⁸³ Hloušek, Vít: Politické strany moderní Evropy: Lichtenštejnsko. In: Strmiska, Maxmilian et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 344-345.

⁸⁴ Schroen, Michael: Das politische System Luxemburges. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 915.

⁸⁵ Kapitola I: Knížectví, Kapitola II: Panovník, Kapitola III: Úloha státu, Kapitola IV: Základní práva a povinnosti občanů, Kapitola V: Poslanecká sněmovna, Kapitola VI: Státní rada, Kapitola VII: Vláda, Kapitola VIII: Soudní moc, Kapitola IX: Státní správa, Kapitola X: Obce, Kapitola XI: Ústavní záruka, Kapitola XII: Závěrečná ustanovení ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁸⁶ Kap. XI, čl. 112 a 113 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁸⁷ Hloušek, Vít: Politické strany moderní Evropy: Lichtenštejnsko. In: Strmiska, Maxmilian et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 344-345.

legislativy.⁸⁸ Dle Ústavy jmenuje soudce (společně s parlamentem), uděluje milosti a zastavuje trestní řízení.⁸⁹ Kníže může určit svého zástupce z rodinného kruhu, který bude zastávat jeho povinnosti po dobu neschopnosti. Zástupce se tímto již může připravovat jakožto následník trůnu na převzetí funkce a následné vládnutí. Každý následník musí před uchopením moci písemně potvrdit svou knížecí čest a důstojnost (to obsahuje slib, že bude spravovat zemi v souladu s ústavou, že bude bránit integritu země a zachovávat svrchovaná práva dle vzoru svého předchůdce).⁹⁰ Kníže reprezentuje stát navenek.

Vláda

Sídlo lichtenštejnské vlády je v hlavním městě Vaduz. Funguje jako kolektivní orgán, který je odpovědný knížeti a Zemskému sněmu (viz zákonodárná moc).⁹¹ Vláda je složena z pěti členů - ministerského předsedy a dalších čtyř ministrů. Každý ministr stojí v čele několika resortů. Aktuální složení vlády zobrazuje následující tabulka č. 4:

Tabulka č. 4

Aktuální personální složení vlády

Resort	Jméno ministra (-yně)	Politická strana
Resort financí, Resort rodiny a rovných příležitostí	Klaus Tschütscher (předseda vlády)	VU
Resort zdravotnictví, Resort sociálního zabezpečení, Resort životního prostředí	Renate Müssner	VU
Resort vnitra, Resort vzdělání, Resort sportu	Hugo Quaderer	VU
Resort hospodářství, Resort dopravy, Resort stavebnictví	Martin Meyer (místopředseda vlády)	FBP
Resort zahraničních věcí, Resort kultury, Resort justice	Aurelia Frick	FBP

Zdroj: <http://www.regierung.li/index.php?id=11>.

V lichtenštejnské vládě mají své zastoupení pouze dvě politické strany - VU a FBP.

⁸⁸ Kap. II, čl. 10, 12 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁸⁹ Kap. II, čl. 11, 12, 13 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁹⁰ Kap. II, čl. 13 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁹¹ [Http://www.regierung.li/index.php?id=66](http://www.regierung.li/index.php?id=66).

Členy vlády jmenuje kníže na návrh parlamentu. Funkční období je čtyřleté. Členem vládního kabinetu se může stát pouze lichtenštejnský občan oprávněný kandidatury do Zemského sněmu. Při výběru je důležité, aby z každého regionu (v Lichtenštejnsku existují dva) byli zvoleni vždy minimálně dva ministři. Současným předsedou je od 25. března 2009 Klaus Tschütscher (VU).⁹² Předseda skládá před knížetem nebo jeho zástupcem přísahu. Ostatní členové vlády jsou předsedovi podřízeni. Vláda vykonává dozor nad veřejnou správou země skrze přibližně padesáti úřadů.⁹³ Vláda je zodpovědná za implementaci zákonů a smluv. Mezi další povinnosti vlády patří dle ústavy např. dohled na všechny úřady ve své kompetenci, dozor nad věznicemi nebo nábor pracovníků do veřejné správy.⁹⁴

2.3.2 Zákonodárná moc

Držitelem moci zákonodárné je v Lichtenštejnsku jednokomorový parlament - Zemský sněm (*Landtag*), který se skládá z 25 členů. Z mezinárodního hlediska je lichtenštejnský parlament malý.⁹⁵ Poslanci jsou voleni na základě všeobecného, rovného, tajného a přímého volebního práva s užitím poměrného volebního systému. Funkční období je čtyřleté. Funkce poslance je neslučitelná s úřadem Ministra zahraničí, duchovních a soudců.⁹⁶ Funkci poslance nesmí vykonávat ani osoba s duševní chorobou, s opatrovnictvím, přistěhovalec či osoba dočasně pobývajících na území Lichtenštejnského knížectví.⁹⁷ V současnosti je lichtenštejnský vládní kabinet složen následovně:

Tabulka č. 5

Současné rozdělení křesel v Zemském sněmu

Politická strana	Počet křesel
Vlastenecká unie (VU)	13
Pokroková občanská strana (FBP)	11
Svobodná kandidátka (FL)	1

Zdroj: <http://www.landtagswahlen.li/?tid=results&weid=62&mp=622&mpopen=we62>.

⁹² [Http://www.vu-online.li/](http://www.vu-online.li/).

⁹³ [Http://www.regierung.li/index.php?id=66](http://www.regierung.li/index.php?id=66).

⁹⁴ Kap. VII, čl. 93 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁹⁵ [Http://www.liechtenstein.li/index.php?id=20](http://www.liechtenstein.li/index.php?id=20).

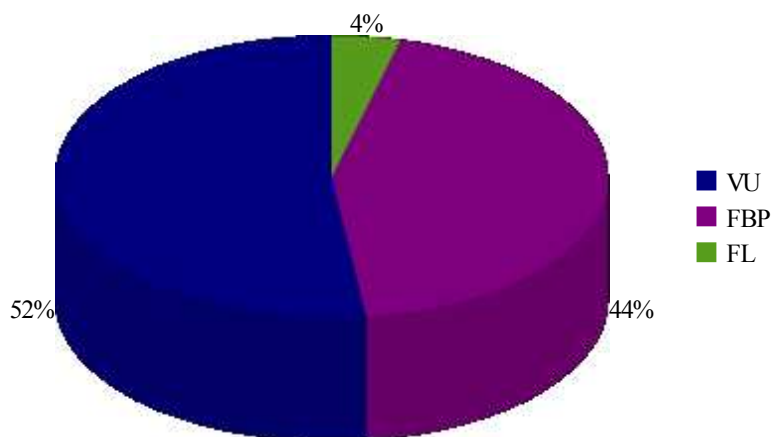
⁹⁶ Kap. V, čl. 46, odst. 4 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁹⁷ Tamtéž.

Z tabulky č. 5 vychází následující graf zobrazující procentuální rozdělení křesel v Zemském sněmu:

Graf č. 2

Současné rozdělení křesel v Zemském Sněmu (v procentech)

Zdroj: vlastní výpočet.

Zasedání Zemského sněmu svolává nebo ukončuje kníže. Schůze může být svolána, když o svolání požádá nejméně tisíc občanů nebo minimálně tři obecní zastupitelstva. Při mimořádných událostech má kníže pravomoc odročit jednání Zemského sněmu o tři měsíce či Sněm zcela rozpustit.⁹⁸ Ve srovnání s jinými evropskými parlamenty nepřenáší příliš mnoho úloh na komisi. Poslanci vykonávají svůj mandát vedle hlavního zaměstnání (jsou neuvolnění). Za jejich vyjádření na půdě parlamentu nemůžou být dle zákona trestně stíháni, mají poslaneckou imunitu po celou dobu výkonu úřadu poslance.⁹⁹

Druhým článkem zákonodárné moci je Kancelář Zemského sněmu (*Landtagsbüro*). Kancelář se skládá z poslaneckého prezidenta (*Landtagspräsident*), viceprezidenta a dalších zástupců. Prezidentem Kanceláře je od roku 2009 Brunhart Arthur (VU). Prezident Kanceláře svolává Zemský sněm výjimečně mimo termín pravidelných schůzí, vede porady poslanecké Kanceláře a zastupuje Sněm navenek. Viceprezident zastupuje prezidenta Kanceláře Zemského sněmu v případě

⁹⁸ Kap. V, čl. 48 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

⁹⁹ [Http://www.landtag.li/?id=364&auswahl=0](http://www.landtag.li/?id=364&auswahl=0).

nepřítomnosti. Kancelář slouží jako poradní orgán při vytváření programu jednání pro zasedání Zemského sněmu, sestavuje rozpočet Parlamentu a rozhoduje o přijímání nových zaměstnanců do poslaneckého sekretariátu. Sekretariát Zemského sněmu se skládá ze sekretáře, jeho zástupců a dalších spolupracovníků. Hlavní úlohou sekretariátu je vytváření záznamů ze zasedání Zemského sněmu, podpora prezidenta, poslanců a zajištění informací pro poslance. Sekretář je volen poslanci na veřejných schůzích.¹⁰⁰

2.3.3 Soudní moc

Právní systém se v Lichtenštejnsku člení na dvě oblasti: obecné soudnictví (*Ordentliche Gerichtsbarkeit*) a veřejno-právní soudnictví (*Öffentlich-rechtliche Gerichtsbarkeit*). Obecné soudnictví zahrnuje občanské a trestní záležitosti, s kterými se v prvním stupni zabývá zemský soud (*Landgericht*), kdy posuzovatelé jsou samosoudci, v případě odvolání následuje Vrchní soud (*Obergericht*) a ve třetím stupni Nejvyšší soudní dvůr (*Oberster Gerichtshof*). Ve druhé a třetí instanci se jedná kolektivně. Lhůta pro odvolání je ve všech instancích čtyři týdny od soudního rozhodnutí.¹⁰¹ V případě závažných trestných činů se zřizují speciální soudní senáty, které řeší například i kriminalitu mladistvých.

Veřejno-právní soudnictví je tvořeno Správním soudem (*Verwaltungsgerichtshof*) a Státním soudem (*Staatsgerichtshof*). Dle závažnosti rozhodují o záležitostech obce, vlády či správních orgánů. Částečně lze případy řešit na mezinárodní úrovni (např. Evropský soud pro lidská práva).¹⁰² Správní soud se zabývá stížnostmi na rozhodnutí vlády. Státní soud slouží jako ústavní soud, řeší spory ohledně práv zaručených ústavou, popřípadě nejasnosti v pravomocích ústavních činitelů. Též zkoumá nové přijaté zákony, zda jsou v souladu s Ústavou. Mimo jiné slouží jako disciplinární soud pro členy vlády.¹⁰³

¹⁰⁰ [Http://www.landtag.li/?id=364&auswahl=0](http://www.landtag.li/?id=364&auswahl=0).

¹⁰¹ Petrovič, Pavel: *Encyklopedie daňových rájů a jejich využití*. Praha: Akont, 1998, str. 144.

¹⁰² Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 922.

¹⁰³ Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 922.

2.4 Volební systém

Parlamentní volby

V Lichtenštejnské knížectví vstoupil v platnost zákon o volbách do Zemského sněmu roku 1973. Poslední novelizace proběhla v roce 1987. Jednokomorový parlament má 25 členů. Poslanci jsou voleni na dobu čtyř let v přímých všeobecných volbách. V lichtenštejnských volbách do parlamentu je užíváno poměrného volebního systému. Ve volbách je stanovena uzavírací klauzule, která činí 8 %. Dle legislativní úpravy je Lichtenštejnské knížectví rozděleno do dvou volebních obvodů - Oberland a Unterland. Unterland volí 15 poslanců a v druhém obvodu Oberland 10 poslanců. Počty jsou odvislé od počtu obyvatel.

Volební systém pro volbu do Zemského sněmu se řídí pravidly poměrného zastoupení (proporční volební systém kandidátních listin). Jejich forma je tzv. otevřená kandidátka. Pro přepočítání hlasů na mandáty se používá metoda volební kvóty - Hareova kvóty.¹⁰⁴ Uvedený způsob převodu hlasů na mandáty spočívá ve vydělení všech platných hlasů počtem všech mandátů. Vypočteným poměrem se zjistí, kolik hlasů připadá na mandát. Výsledek přidělování mandátů je takový, že strana získá tolik mandátů, kolikrát se vypočtená kvóta vejde do počtu získaných hlasů pro konkrétní politickou stranu. Pravidlem u této kvóty je fakt, že nikdy nemůže rozdělít hlasy beze zbytku a ponechává vysoké procento hlasu pro rozdělení v dalším kole.¹⁰⁵ V závěru dojde k aplikaci metody nejvyššího zbytku, což znamená, že zbylé mandáty připadnou stranám, které dosáhly největšího absolutního počtu nevyužitých hlasů. Pomocí této aplikace nemůže strana obdržet více jak jeden mandát.¹⁰⁶

Analýza lichtenštejnských parlamentních voleb je díky malému počtu kandidujících politických stran přehlednější. K lepšímu pochopení poslouží opět následující tabulka posledních tří voleb do Zemského sněmu:

¹⁰⁴ Kubát, Michal - Sokol, Petr: Velké systémy v malých zemích (komparativní analýza). *Politologický časopis*, roč. VII, č.3, 2000, str. 213-217.

¹⁰⁵ Pink, Michal: Parlamentní volby v Lichtenštejnsku. *Evropská volební studia* 1, č. 1, 2006, str. 113.

¹⁰⁶ Chytilík, Roman et al.: *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009, str. 194.

Tabulka č. 6

Volby 2001-2009

	Volby 2001		Volby 2005		Volby 2009	
	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů	% hlasů	mandátů
VU	41,30	11	38,2	10	47,6	13
FBP	49,90	13	48,7	12	43,5	11
FL	8,8	1	13,0	3	8,9	1
Ostatní	-	-	-	-	-	-
Celkem	100	25	100	25	100	25

Zdroj: <http://www.landtagswahlen.li>.

V letech 1938-1997 působily jako jediné politické strany v lichtenštejnském stranickém systému konzervativní strany (VU a FBP). Ve zkoumaném období 2001-2009 se jim však nepodařilo získat většinu hlasů. Ve volbách 2001-2009 se podařilo získat většinu hlasů pouze Pokrokové občanské straně (FBP). V roce 2001 získala v parlamentních volbách 49,9 % hlasů a obsadila 13 z 25 křesel v Zemském sněmu. K úspěchu strany rovněž přispěl nárůst voličské podpory o 10,6 % hlasů oproti roku 1997. Na druhé straně propad zaznamenala Vlatenecká unie (VU), jejíž zisk klesl ve srovnání s předešlými volbami z roku 1997 o 8 %. Svobodná kandidátka (FL) překročila v roce 2001 uzavírací klauzuli pouze o 0,8 %. FBP se svými 13 mandáty, vedená Otmarem Haslerem, v Zemském sněmu sestavila v roce 2001 jednobarevnou většinovou vládu.¹⁰⁷

Své vítězství FBP obhájila ve volbách 2005, avšak její zisk mírně klesl (o 1,2 % hlasů). Tímto ztratila jeden mandát. Druhá nejsilnější strana VU také zaznamenala ztrátu jednoho mandátu v Zemském sněmu, její zisk klesl o 3,1 % hlasů. Naopak nejmenší politická strana v parlamentu FL výrazně uspěla se svými 13 % hlasů. Výsledek byl pro ni nejlepší od jejích prvních voleb roku 1986. Poprvé v historii do parlamentu zasedli tři její poslanci (do té doby obsazovala pouze jeden mandát). I přes zaznamenaný úspěch FL ve vládě nezasedla. Po volbách došlo ke vzniku koalice FBP a VU.

¹⁰⁷ Hloušek, Vit: Politické strany moderní Evropy: Lichtenštejnsko. In: Strmiska, Maxmilian et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 346.

V posledních volbách do zákonodárného legislativního sboru roku 2009 došlo k výměně prvního místa. Největší počet hlasů (47,6 %) získala VU, obdržela 13 křesel. Její zisk posílil o 9,4 %. Naopak FBP ztratila 5,2 % hlasů a dva mandáty. FL se nepodařilo zopakovat úspěch (ztratila 4,1 % hlasů), udržela pouze jediného poslance. VU nedokázala sestavit jednobarevnou většinovou vládu po vzoru FBP z roku 2001, opět vznikla koalice FBP a VU.¹⁰⁸ Další parlamentní volby se budou konat v roce 2013, vstup nového politického subjektu se nepředpokládá.

Volební právo

V Lichtenštejnském knížectví je pro občany stanovena volební povinnost. Občan může být omluven v případě podání písemné omluvy své absence. Pokud tak neučiní, je povinen zaplatit pokutu. Dlouhou dobu měli volební právo pouze muži, až v roce 1984 došlo k rozšíření hlasovacího práva i na ženy. Poprvé tak ženy měly možnost přistoupit k hlasovacím urnám v roce 1986.¹⁰⁹ Voličem (= aktivní právo) může být:

- 1) osoba starší osmnácti let,
- 2) osoba s lichtenštejnským občanstvím,
- 3) osoba s trvalým bydlištěm v Lichtenštejnsku minimálně měsíc před volbami.¹¹⁰

Osoba může být zbavena práva volit, a to v případě trestu odnětí svobody nebo na základě zákona, rozhodnutím soudu či osoba v opatrovnictví.

Volební zákon spolu s Ústavou Lichtenštejnska definuje rovněž podmínky pro pasivní volební právo. Podmínky jsou totožné jako u aktivního volebního práva:

- 1) osoba starší osmnácti let,
- 2) osoba s lichtenštejnským občanstvím
- 3) osoba s trvalým bydlištěm v Lichtenštejnsku minimálně měsíc před volbami.¹¹¹

¹⁰⁸ [Http://www.landtagswahlen.li](http://www.landtagswahlen.li).

¹⁰⁹ [Http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/001/07_EVS-EES_-_Parlamentni_volby_v_Lichtenstejnsku.pdf](http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/001/07_EVS-EES_-_Parlamentni_volby_v_Lichtenstejnsku.pdf).

¹¹⁰ Kap. IV, čl. 29, odst. 2 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

¹¹¹ Tamtéž.

2.5 Stranický systém

Stranický systém v Lichtenštejnsku

V Lichtenštejnsku dominují dva politické subjekty – VU a FBP. I přesto se v Lichtenštejnsku nejedná o dvoustranický systém, jak ho popisuje Sartori. Giovanni Sartori definuje dvoustranický systém (bipartismus) jako: „*uspořádání, v němž dvě politické strany soupeří o parlamentní většinu a střídají se u moci; ostatní politické strany na vládě podíl nemají.*“¹¹² Díky vzniku nové politické strany FL lze hovořit spíše o systému dvou a půl strany.

Počátky lichtenštejnského stranického systému sahají do roku 1918, kdy došlo k založení systému politických stran. Až do roku 1938 byl systém politických stran silně polarizován. Léta 1938 až 1997 se vyznačují silnou konsociací (konsenzuálností), jelikož v tomto období existovaly jediné dvě parlamentní politické strany, které tvořily koalice. Ve zmíněném období se spíše rozhodovalo o tom, která strana bude mít premiéra.¹¹³ Změna podoby stranického systému nastala až v 90. letech minulého století. Tehdy překročila třetí strana uzavírací klauzuli.

První ze zmíněných velkých stran je Křesťanskosociální lidová strana (*Christlich Sozial Volkspartei*, CSVP). Strana CSVP vznikla v roce 1918, stála u zrodu demokratického systému v Lichtenštejnsku a vytvářela nátlak na odklon lichtenštejnské politiky od Rakouska-Uherska na Švýcarsko. Roku 1936 vznikla Vlastenecká unie (*Vaterländische Union*, VU) spojením CSVP a malé politické skupiny Lichtenštejnská vlastenecká služba (*Liechtensteiner Heimatdienst*, LHD). Její hlavní myšlenkou byla korporativní přeměna státu.¹¹⁴ Konzervativní myšlenky Křesťanskosociální strany zůstaly zachovány. V současnosti je předsedou strany Adolf Heeb.¹¹⁵

Jako další strana vznikla roku 1918 Občanská strana, která byla rovněž konzervativní. Strana se profilovala jako zastávce zájmů vlády a knížecího domu. Strana byla později přejmenována na Pokrokovou občanskou stranu (*Fortschrittliche Bürgerpartei*, FBP). FBP je druhou velkou stranou, která formovala v letech 1938 až

¹¹² Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005, str. 199.

¹¹³ Kubát, Michal - Sokol, Petr: Velké systémy v malých zemích (komparativní analýza). *Politologický časopis*, roč. VII, č.3, 2000, str. 215.

¹¹⁴ Strmiska, Maxmilián: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 347.

¹¹⁵ [Http://www.vu-online.li/](http://www.vu-online.li/).

1997 konsociační období. Předsedou strany je v současnosti Alexander Batliner. FBP je oproti CSVP konzervativnější.¹¹⁶

Podobné volební úspěchy VU a FBP přispěly ke vzájemné spolupráci, soutěžily pouze o místo premiéra. Mnohočetné pokusy o prolomení bipolárního fungování stranického systému byly neúspěšné, i díky volebnímu systému. Třetím subjektům se nedařilo dosáhnout hranice uzavírací klauzule.¹¹⁷ Stav se změnil v 80. letech minulého století. Tehdy vznikl třetí subjekt, Svobodná kandidátka (*Freie Liste*, FL). Jednalo se o spojení menších formací, které si kladly za cíl prolomit bipolárnost dosavadního stranického systému. Zvláštnost FL spočívá v jejich struktuře, podobá se Zeleným stranám v Německu a Rakousku. V čele stojí předsedající mluvčí. Ve volbách roku 1986 FL poprvé kandidovala. Členové FL poprvé zasedli v parlamentu v roce 1993, jejich zisk byl stále oproti FBP a VU velmi nízký.¹¹⁸

2.6 Správní členění

Lichtenštejnské knížectví je dle čl. 1 Ústavy členěno do dvou krajů (Vaduz, Schnellenberg) a celkem 11 obcí. Do kraje Vaduz (Oberland) se zahrnují obce Vaduz, Balzers, Planken, Schaan, Triesen a Triesenberg. Kraji Schnellenberg (Unterland) náleží obce Schellenberg, Eschen, Gamprin, Mauren a Ruggell.¹¹⁹

Čl. 4 lichtenštejnské Ústavy se zabývá změnami státních a obecních hranic. Změny obecních hranic musí upravovat zvláštní zákon, souhlas musí vyjádřit většina občanů s voličským právem, kteří žijí v dotčených obcích. Obce mají právo oddělit se od Knížectví. Pro oddělení musí podat souhlas rovněž většina občanů. Po případném přijetí návrhu je vypracován zvláštní zákon, následuje referendum, které upřesní znění návrhu.¹²⁰

Mezi orgány obce patří starosta (*Bürgermeister*), obecní zastupitelstvo (*Gemeindeversammlung*) a obecní rada (*Gemeinderat*). Starosta je volen obecním zastupitelstvem. Nejvyšším obecním orgánem je obecní zastupitelstvo.¹²¹ Obce mají právo volit si starostu a další obecní orgány. Obce mají rovněž právo vykonávat

¹¹⁶ [Http://www.fbp.li/](http://www.fbp.li/).

¹¹⁷ Strmiska, Maxmilián: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 346.

¹¹⁸ [Http://www.freieliste.li/](http://www.freieliste.li/).

¹¹⁹ Kap. I, čl. 1 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

¹²⁰ Kap. I, čl. 4 lichtenštejnské Ústavy ([Http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf](http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf)).

¹²¹ [Http://www.liechtenstein.li/uploads/media/pdf-fl-multimedia-information-li-buch_06.pdf](http://www.liechtenstein.li/uploads/media/pdf-fl-multimedia-information-li-buch_06.pdf).

autonomní správu obecních záležitostí a právo na zřízení obecní policie. Na druhé straně mají povinnosti, např. povinnost vést systém péče o chudé občany. Občané Knížectví mají právo svobodně se usadit v jakékoliv lichtenštejnské obci. Obce mají vlastní daňové příjmy a finanční podíl ze státního rozpočtu.¹²²

2.7 Mezinárodní politika

Lichtenštejnské knížectví je suverenní stát. Aktivita Lichtenštejnska se projevuje na mezinárodní scéně členstvím v mnoha mezinárodních organizacích, např. v roce 1960 v INTERPOL, v roce 1990 v OSN, v roce 1991 v EFTA, v roce 1995 v EHS či WTO, atd.¹²³ Dalším důkazem je samostatné vykonávání většiny státních funkcí. Dne 12. července 1806 se Lichtenštejnsko stalo jedním z členů Rýnského spolku. Od té doby slaví země 12. červenec jako „Den suverenity“, Lichtenštejnsko tento akt považuje za první suverenní akt Lichtenštejnska.¹²⁴

V současnosti má Lichtenštejnsko v zahraničí devět diplomatických zastoupení, např. v Berlíně, Bernu, Bruselu, Washigtonu, Vídni, atd. Ostatní vystupování v zahraničí zajišťuje Švýcarsko. Jako prioritu má Lichtenštejnsko dobré vztahy se sousedy Rakouskem a Švýcarskem a mezinárodní spolupráci.¹²⁵

Lichtenštejnsko udržuje s ostatními státy většinou bezproblémové vztahy. Česká republika diplomatické styky s Knížectvím neudržuje. Komplikace ve vztazích nastaly již při vzniku Československa, kdy v roce 1919 byla zabrána knížecímu rodu Lichtenštejnů část zemědělského majetku na území Československa v rámci pozemkové reformy. I přesto Lichtenštejnové stále patřili mezi největší vlastníky zemědělských majetků v Československu. V roce 1945 vlastnil u nás kníže František Josef II. dvacet zámků a 65 tisíc hektarů pozemků.¹²⁶ Majetek byl na základě dekretů prezidenta po druhé světové válce konfiskován. Lichtenštejnsko tento krok považovalo za

¹²² [Http://www.liechtenstein.li/uploads/media/pdf-fl-multimedia-information-li-buch_06.pdf](http://www.liechtenstein.li/uploads/media/pdf-fl-multimedia-information-li-buch_06.pdf).

¹²³ Oleynik, Igor: *Liechtenstein: Foreign Policy and Government Guide*. Washington: International Business Publications, 2004, str. 159-161.

¹²⁴ [Http://www.liechtenstein.li/en/liechtenstein_main_sites/portal_fuerstentum_liechtenstein/fl-staat-staat/fl-staat-aussenpolitik/fl-staat-aussenpolitik-multilateral/fl-staataussenpolitik-multilateral-mitgliedschaften.htm](http://www.liechtenstein.li/en/liechtenstein_main_sites/portal_fuerstentum_liechtenstein/fl-staat-staat/fl-staat-aussenpolitik/fl-staat-aussenpolitik-multilateral/fl-staataussenpolitik-multilateral-mitgliedschaften.htm).

¹²⁵ [Http://www.liechtenstein.li/en/liechtenstein_main_sites/portal_fuerstentum_liechtenstein/fl-staat-staat/fl-staat-aussenpolitik/fl-staataussenpolitik_ziele_und_prioritaeten.htm](http://www.liechtenstein.li/en/liechtenstein_main_sites/portal_fuerstentum_liechtenstein/fl-staat-staat/fl-staat-aussenpolitik/fl-staataussenpolitik_ziele_und_prioritaeten.htm).

¹²⁶ Hotmar, Josef: *Evropa řečená západní*. Praha: Mladá fronta, 1981, str. 235.

neoprávněný a zmíněný spor se stal příčinou komplikovaných vztahů mezi Českou republikou a Lichtenštejnskem. Spory trvají dodnes.¹²⁷

Nejlepší sousedské vztahy udržuje Knížectví se Švýcarskem, dokladem přátelského vztahu je význam a množství uzavřených bilaterálních smluv mezi oběma státy. Za nejdůležitější z nich je považována celní smlouva z 23. března 1923. Zmíněná smlouva vytvořila z obou států celní unii pro veškeré zboží. Knížectví tímto převzalo švýcarský celní sazebník a s tím související švýcarskou legislativu. Důležitá je rovněž měnová smlouva z roku 1980. Měnová smlouva umožnila Lichtenštejnsku oficiálně používat švýcarský frank jako svou měnu.¹²⁸ Mezi další patří dohoda umožňující volný pohyb osob přes vzájemné hranice. Tímto došlo k zmocnění Švýcarska k vyjednávání výše cel. V letech 1991 a 1995 došlo k úpravě celní unie. Úprava spočívala v tom, že Knížectví získalo právo jednat samostatně v případech, v nichž se Švýcarsko nechce angažovat, např. participace Knížectví na EHP, což je projekt, ve kterém došlo ke spojení sedmadvaceti členských států EU a tří členských států EFTA.¹²⁹

Mezinárodní politika Lichtenštejnska je silně ovlivněna úzkým a přátelským vztahem se Švýcarskem. Vztah Lichtenštejnska k EU je díky Švýcarsku stále více užší. Lichtenštejnsko a Švýcarsko pojí s Evropskou unií četné smlouvy. Nejvýznamnější je smlouva z roku 2003, která vytvořila mezi oběma státy celní unii. Jedinou bilaterální dohodou mezi Lichtenštejnskem a EU je dohoda o zdaňování úroků z úspor z roku 2005. Úzké propojení mezi Lichtenštejnskem a Švýcarskem existuje mj. také v jiných oblastech, např. v oblasti sociální jistoty, odborného vzdělání, nepřímých daní nebo přeshraniční policejní spolupráce. Lichtenštejnsko je stejně jako Švýcarsko členem Evropského sdružení volného obchodu (EFTA). 11% celkového lichtenštejnského exportu putuje do Švýcarska.¹³⁰

Od roku 1995 patří Lichtenštejnsko do Evropského hospodářského prostoru (EHP), který sdružil všechny členské státy EU, Island a Norsko. Uvnitř EHP je povolen volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob. Přibližně 65 % celkového lichtenštejnského exportu putuje do EHP (vyjma exportu do Švýcarska) a přes 90 % importu do Lichtenštejnska pochází z EHP (vyjma importu ze Švýcarska).¹³¹

¹²⁷ [Http://old.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?ido=14078&idj=1&amb=1&trid=1&prsl=False&poccl=5](http://old.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?ido=14078&idj=1&amb=1&trid=1&prsl=False&poccl=5).

¹²⁸ [Http://www.admin.ch/ch/d/sr/i9/0.951.951.4.de.pdf](http://www.admin.ch/ch/d/sr/i9/0.951.951.4.de.pdf).

¹²⁹ [Http://www.liechtenstein.li/en/fl-aussenstelle-bern/fl-aussenstelle-bernbilateral.htm](http://www.liechtenstein.li/en/fl-aussenstelle-bern/fl-aussenstelle-bernbilateral.htm).

¹³⁰ [Http://eeas.europa.eu/delegations/switzerland/liechtenstein_and_eu/index_de.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/switzerland/liechtenstein_and_eu/index_de.htm).

¹³¹ [Http://eeas.europa.eu/delegations/switzerland/liechtenstein_and_eu/index_de.htm](http://eeas.europa.eu/delegations/switzerland/liechtenstein_and_eu/index_de.htm).

Otázka vstupu země do schengenského prostoru je stále otevřená. Narozdíl od Švýcarska, které vstoupilo do Schengenu v roce 2008. Knížectví i EU potvrzují, že jsou ochotni jednat, se vstupem Lichtenštejnska do Schengenu se počítá již v brzké budoucnosti.¹³²

¹³² [Http://ec.europa.eu/external_relations/liechtenstein/index_en.htm](http://ec.europa.eu/external_relations/liechtenstein/index_en.htm).

3 SROVNÁNÍ POLITICKÝCH SYSTÉMŮ LUCEMBURSKA A LICHTENŠTEJNSKA

3.1 Počet obyvatel a rozloha

Lucemburské velkovévodství se svou rozlohou 2 587 km² je větší než Lichtenštejnské knížectví s rozlohou pouhých 159 km². Podobné je to u počtu obyvatel, v Lucembursku žije více obyvatel než v Lichtenštejnsku. Na území Lucemburska žije přibližně 500 000 a v Lichtenštejnsku žije cca 36 000 obyvatel. Vlastním výpočtem jsme dospěli k výsledku, že hustota zalidnění u obou sledovaných zemí je vysoká. V Lucembursku činí 193 obyvatel/km². V Lichtenštejnsku je hustota zalidnění ještě vyšší, přesahuje 200 obyvatel na km² (226 obyvatel/km²).

3.2 Forma státního zřízení

Lucembursko i Lichtenštejnsko jsou konstituční monarchií. Lucembursko je jediným současným státem na světě, kde má monarchie podobu velkovévodství. V pozici hlavy státu má pouze jednu osobu (velkovévodu), trůn je dědičný v mužské linii. Lucemburský velkovévoda má spíše formální funkci a reprezentuje stát navenek. Podobně to funguje i v Lichtenštejnsku. Pro formu státního zřízení se používá pojem knížectví. V Evropě existují tři, kromě Lichtenštejnska je knížectvím Monako a Andorra. Hlavním aktérem a hlavou státu je kníže. Narozdíl od lucemburské hlavy státu je lichtenštejnský kníže skutečnou složkou moci výkonné.

Panovník

Oba sledované státy jsou dědičné monarchie. Při nástupu na trůn je upřednostňován nejstarší potomek mužského pohlaví. Lucemburský velkovévoda má dvě základní funkce: ceremoniální a reprezentativní. Ústava mu připisuje významná

práva. V čele Lichtenštejnska stojí kníže, který vykonává svrchovanou autoritu s ohledem na omezení daná ústavou.

Ve způsobu výběru hlavy státu nepanují velké rozdíly. Panovníci v obou zkoumaných zemích mají podobné kompetence a pravomoci. Panovníci v obou sledovaných zemích mají absolutní právo veta při přijímání legislativního zákona. V obou monarchiích je preferován muž. Doposud ani jedna sledovaná země neměla v roli hlavy státu ženu.

V obou sledovaných mikrostátech je vztah panovníka a vlády shodný. Panovníci obou zemí vládu jmenují. Podobný vztah mají panovníci obou zkoumaných zemí s parlamentem. Lucemburský velkovévoda a lichtenštejnský kníže svolávají a rozpouští parlament.

3.3 Ústava

Starší ústavní tradici má Lucembursko, první ústava samostatného Lucemburska byla vyhlášena již roku 1841, zatímco první lichtenštejnská ústava byla přijata v roce 1921 za vlády knížete Jana II. Dobrotivého. Co se týče ústavních revizí, v Lucembursku prošla ústava několika změnami. K první změně ústavy došlo roku 1848 v rámci liberální reformy, druhá se konala v roce 1856, další revize byla uskutečněna 17. října 1868. Modernizována byla roku 1919, poté došlo ještě přibližně k dvaceti změnám, avšak hlavní koncept je zachován z roku 1868. Lichtenštejnsko svou ústavu novelizovalo pouze v roce 2003.

Lucemburská Ústava zahrnuje dvanáct hlav se 121 články a lichtenštejnská obsahuje rovněž dvanáct hlav se 115 články. Zhruba se jedná o stejně rozsáhlé dokumenty. Základní práva a svobody občanů jsou obsaženy v obou ústavách. Práva a povinnosti lucemburských občanů zabírají třiadvacet článků. Výčet práv a svobod lichtenštejnských občanů je obsažen v sedmnácti člancích. Po prozkoumání obou ústavních dokumentů zjišťujeme, že se jedná o standardní texty obsahující obvyklé náležitosti (např. vymezení státu, forma státního zřízení, dělba moci ve státě, základní práva a svobody občanů atd.) bez zásadních odlišností.

Lichtenštejnská Ústava obsahuje oproti lucemburské Ústavě celostátní referendum. Pro vyhlášení referenda je nutná petice s 1000 podpisy občanů. Pro změnu

ústavy musí občané v Lichtenštejnsku sehnat 1500 podpisů. Návrh na změnu ústavy může podat vláda nebo parlament. Z analýzy je jasné, že obě ústavy jsou rigidní, což znamená, že je komplikované ústavy měnit. V západních demokraciích je tento jev typický.

3.4 Moc výkonná

Výkonnou moc v Lucembursku vykonává vláda společně s velkovévodou, který rovněž vládu jmenuje. Faktickou moc má vláda v čele s premiérem. Lucemburský vládní kabinet se skládá celkem z patnácti osob: z předsedy vlády, místopředsedy a dalších ministrů a ministryň. Běžné je ve Velkovévodství votum nedůvěry sloužící k ověření souhlasu parlamentní většiny pro novou vládu. Lucemburská vláda je odpovědná Poslanecké sněmovně.

V Lichtenštejnsku se o výkonnou moc dělí kníže s vládou, kterou kníže jmenuje. Vládní kabinet je pětičlenný, je složen z předsedy vlády a další čtyř členů. Jelikož se lichtenštejnská vláda skládá pouze z pěti členů, každý člen musí mít na starosti více resortů. Předseda vlády je volen poslanci na základě výsledků parlamentních voleb. Členové vlády musí mít lichtenštejnské státní občanství. Většinou se předsedou stává představitel vítězné politické strany. Lichtenštejnský parlament může vyslovit vládě nedůvěru. Narozdíl od Lucemburska je vláda v Lichtenštejnsku odpovědná knížeti.

3.5 Moc zákonodárná

Jako legislativní orgán funguje v obou sledovaných státech jednokomorový parlament. Lucemburské parlamentní těleso se nazývá Poslanecká sněmovna a má 60 neuvolněných členů, v Lichtenštejnsku Zemský sněm s 25 neuvolněnými poslanci. Důležitým zákonodárným orgánem je v Lucembursku Státní rada s 21 členy jmenovaných velkovévodou na doživotí. Rada má poradní funkci, v první řadě vykonává správní moc.

Poslanci mají legislativní iniciativu, schvalují zákony, mezinárodní smlouvy a státní rozpočet. V obou sledovaných zemích je nutný souhlas panovníka, aby přijatá legislativa mohla vstoupit v platnost.

3.6 Volební systém

V Lucembursku jsou poslanci voleni v přímých všeobecných volbách poměrným listinným volebním systémem. Uzavírací klauzule je nastavena na 8 %. Funkční období je pět let. Stát je rozdělen do čtyř volebních obvodů – Sever, Jih, Východ, Západ. Pro každý volební obvod je předem stanoven počet zastupitelů. Pro přepočítání hlasů na mandáty se v obou sledovaných zemích používá volební kvóta nebo dělitele. V Lucembursku se užívá Hagenbach - Bischoffova kvóta a aplikuje se metoda nejvyššího průměru.

V Lichtenštejnsku se užívá rovněž poměrný volební systém. Podmínka pro vstup politické strany do parlamentu je překročení rovněž 8 % uzavírací klauzule. Poslanecké funkční období trvá čtyři roky. Knížectví je narozdíl od Lucemburska členěno pouze do dvou volebních obvodů - Oberland a Unterland. Příčina existence pouze dvou volebních obvodů je malý počet obyvatel. V Lichtenštejnsku se hlasy přepočítávají pomocí Hareovy kvóty, což je nejjednodušší používané pravidlo.

Aktivním volebním právem v obou sledovaných zemích disponuje osoba starší osmnácti let a osoba s příslušným státním občanstvím. U pasivního práva jsou podmínky odlišné. V Lichtenštejnsku se podmínky pro pasivní právo shodují s podmínkami pro aktivní právo (lichtenštejnské občanství, věk 18 let a příslušné státní občanství). V Lucembursku je podmínek o jednu více (lucemburské občanství, nositel občanských a politických práv, věk 25 let a trvalé bydliště ve Velkovévodství).

Z celkového pohledu lze hovořit v obou sledovaných státech o skutečně proporčních volebních systémech. Typickým znakem je malá rozloha státu a s tím související velikost volených shromáždění, která jsou porovnatelná s obecními zastupitelstvy středních a velkých měst.

3.7 Moc soudní

Právní systémy obou sledovaných zemí spadají do kontinentálního práva. Na lucemburský právní systém má vliv právo francouzské. Lichtenštejnský právní systém je ovlivněn právem švýcarským a rakouským. Justice v obou monarchiích se příliš neliší od obecných evropských zvyklostí. Soudní systém je několikastupňový. S nejjednoduššími případy se zabývají samosoudci, závažnější případy už v prvním stupni řeší tříčlenný senát. Poté následuje několik stupňů odvolacích instancí. Vrcholným stupněm je vrchní soud. V obou zemích existuje nejvyšší či ústavní soud, který působí odděleně. Ústavní soudy řeší případy spojené s problémy přijímané legislativy nebo spory v kompetencích ústavních činitelů.

Soudce jmenuje ve zkoumaných státech monarcha na návrh nezávislé komise. Panovníci obou sledovaných států mají pravomoc udělovat milosti a amnestie.

3.8 Stranický systém

Zařazení typu stranického systému obou sledovaných zemí je problematické. Lucemburský stranický systém by se dal označit jako systém dvou a půl strany dle Jeana Blondela nebo jako umírněný pluralismus dle Sartoriho. Systém není silně polarizovaný. V lucemburském multipartismu dominují tři nejdůležitější politické strany (CSV, LSAP a FL). V lichtenštejnském stranickém systému dominují dva politické subjekty (VU a FBP). Po vzniku třetí politické strany FL lze považovat lichtenštejnský stranický systém za systém dvou a půl strany.

V lucemburském stranickém systému je nejsilnější stranou CSV. Společně s druhou významnou politickou stranou LSAP většinou tvoří vládní koalici. Další politickou stranou, která je protagonistem ve stranickém systému Lucemburska, jsou liberálové. DP však nikdy nevytvořila vládní koalici ani s jednou ze silných stran (CSV, LSAP). V lucemburském stranickém systému se celkem etablovalo šest relevantních stran, které jsou v parlamentu a účastní se pravidelně voleb. Vlády v Lucembursku mají nejčastější podobu koalic dvou velkých stran, typ stranického systému vykazuje prvky umírněného pluralismu.

Stranický systém Lichtenštejska je stabilní a poměrně neměnný. Má téměř stoletou tradici. V současnosti působí v lichtenštejnském parlamentu tři strany, kterým se podařilo překročit 8 % omezující klauzule. Dvě nejsilnější (VU a FBP) se společně podílejí na vládě v podobě koalice díky pravidelnému získání většiny volebních mandátů. Od roku 1938 do roku 1997 byly zmíněné dvě strany jedinými subjekty na parlamentské půdě. Nováčkem v parlamentu se na začátku 90. let 20. stol. stala politická strana FL. Díky odlišnému programu od programu VU a FBP se FL nedaří zapojit do koalice, podobně jako DP v Lucembursku. S ohledem na pravidelnost dvoučlenné koalice má lichtenštejnský stranický systém prvky konsociační demokracie.

S ohledem na vliv analyzovaných mechanismů na stranický systém lze hovořit převážně o znevýhodnění malých politických subjektů (zejména v Lucembursku LÉNK a FL v Lichtenštejsku).

Parametry každého sledovaného stranického systému jsou odlišné a každý se nachází v jiné úrovni stabilizace. Důležitým shodným znakem je, že stranická soutěž ve zkoumaných zemích probíhá na základě demokracie a že oba stranické systémy plní svoji funkci i přes vzájemnou odlišnost.

3.9 Správní členění

Téměř ve všech mikrostátech, včetně Lucemburska a Lichtenštejska, se pro nejnižší územně administrativní jednotky používá pojem obec. V Lucembursku činí počet obcí 118 a v Lichtenštejsku jedenáct. Obce v obou zkoumaných státech mají právo vykonávat autonomní správu v obecních záležitostech prostřednictvím zastupitelů zvolených občany. Obecní orgány a jejich fungování jsou u sledovaných zemí podobné. V obou zkoumaných státech má hlavní postavení v obci starosta. V Lucembursku je starosta volen panovníkem, v Lichtenštejsku obecním zastupitelstvem. Dalšími články lucemburské a lichtenštejské samosprávy jsou obecní zastupitelstvo a obecní rada. Obecní rady jsou nejvyššími obecními orgány. Mezi lucemburské obecní orgány patří dále obecní radní a tajemník obce. Tajemník obce působí jako vysoce odborný poradce v administrativně-manažerské oblasti.

Kromě obcí je Lucembursko členěno do tří distriktů a dvanácti kantonů. Lichtenštejsko je rozděleno pouze do dvou krajů. Financování jednotlivých správních

oblastí je v každé monarchii zajištěno z místních poplatků a ze státního rozpočtu. V obou zemích nacházíme obecné principy fungování komunální (= obecní) sféry. Lucemburské a lichtenštejnské obce mají ve své působnosti značnou samostatnost, např. v oblasti volby obecních orgánů, organizace obce, obecních poplatků, atd. Přesto autonomie lucemburských a lichtenštejnských obcí není absolutní.

3.10 Mezinárodní politika

Členství v OSN a dalších mezinárodních organizací (NATO, EHS,...) je důkazem oficiálně uznávané státní suverenity obou sledovaných zemí. Každá ze zkoumaných zemí udržuje strategické partnerství a spolupracuje s některým svým velkým sousedem (Lucembursko spolupracuje s Belgií a Nizozemím, Lichtenštejnsko se Švýcarskem).

V případě Lucemburska jsou zmíněnými sousedy Belgie a Nizozemí, se kterými tvoří Lucembursko společenství Benelux. Členové Beneluxu vzájemně spolupracují v mnoha oblastech.

U Lichtenštejnska je partnerem sousední Švýcarsko. Švýcarsko přebírá i některé státní funkce, které by Lichtenštejnsko stěží zvládalo.

Lucembursko si vytvořilo pevné postavení v rámci evropské politiky jako plnoprávný člen Evropské unie.

Vztah Lichtenštejnska k Evropské unii je od Lucemburska, jakožto zakládajícího člena EU, odlišný. Důvodem je, že Lichtenštejnsko je signatářským státem dohody o EHP. Dále je jediným evropským mikrostatem, který nepoužívá euro jako svou státní měnu.¹³³ Oba sledované mikrostaty mají s Evropskou unií uzavřenou dohodu o zdaňování úroků a úspor. S EU mají Lucembursko i Lichtenštejnsko úzké vztahy. Lucembursko je zakládajícím členem EU. I když Lucembursko patří k nejmenším členským státům EU, řadí se k nejvýkonnějším ekonomikám v EU.

Kromě Lucemburska se vstup ostatních mikrostatů do EU nepředpokládá,

¹³³ Dózsa, Daniel: EU Relations with European Micro-States. Happily Ever After? *European Law Journal*, Vol. 14, No. 1, 2008, str. 100-102.

zřejmě by byl vstup pro ně spíše nevýhodou. Hlavní negativum pro národní ekonomiku mikrostátů by byl patrně jednotný trh.¹³⁴

¹³⁴ Dózsa, Daniel: EU Relations with European Micro-States. Happily Ever After? *European Law Journal*, Vol. 14, No. 1, 2008, str. 100-102.

ZÁVĚR

Cílem předkládané práce bylo přiblížit politické systémy dvou evropských států Lucemburska a Lichtenštejska (a mj. vysvětlit pojem mikrostát). Kromě současného popisu politických systémů bakalářská práce nabídla historický exkurz do dějin Lucemburského velkovévodství a Lichtenštejnského knížectví. Zpracování předkládané bakalářské práce bylo obtížné mj. i v tom, že na českém trhu existují jen velmi omezeně publikace věnující se uvedeným státům (rozumějme v češtině). Práce se proto převážně opírá o originální, cizojazyčné zdroje (internetové i knižní publikace). Jedním z přínosů práce je práce se zahraničními autentickými informacemi a translatologická práce.

Oba evropské mikrostáty jsou označovány jako monarchie. Uvedená specifikace vypovídá pouze o tom, že v čele státu stojí monarcha nesoucí dědičný titul, v Lucembursku velkovévoda, v Lichtenštejsku kníže. Politický systém sledovaných států funguje jinak, přesto jsou si podobné. Determinuje je zejména velikost teritoria. Obě sledované země jsou demokraciemi a fungují zde demokratické instituce v rámci dlouholeté existence konstituční monarchie. Sledované mikrostáty mají funkční demokratický politický systém, díky kterému se řadí mezi západní demokracie. Práce mj. definovala rozdělení moci ve státech. Panovníci ve zmíněných státech požívají svrchovanou autoritu a rozsáhlé pravomoci ve všech sférách moci.

Mezinárodní partnerství Lucemburska a Lichtenštejska s jinými státy je pro obě země důležité. Partnery se stávají větší sousedé, kteří působí jako patroni či rádci při utváření zahraniční politiky zmíněných mikrostátů. Lucembursko udržuje specifické spojení s Belgií a Nizozemím v rámci Beneluxu. Všechny tři členské státy se řadí k nejméně aktivním zemím v oblasti evropské integrace, byly zakládajícími členy ESUO, EHS a Euroatomu. Benelux je hospodářská a sociální základna Evropské unie.

Lichtenštejsko si udržuje velmi dobré vztahy s Rakouskem. Nevyrovnej se však vynikajícím vztahům se Švýcarskem. Intenzivní spolupráce se Švýcarskem začala již po první světové válce. Aktivita Lichtenštejska a Švýcarska jsou v mnoha oblastech sladěny. Jedná se např. o společnou celní a monetární unii. Společná měna (švýcarský frank) má na ekonomiku Lichtenštejska pozitivní vliv. Švýcarsko je Lichtenštejsku nápomocno v mnoha oblastech a uvedená zahraničně-politická orientace Lichtenštejska je pro fungování země zásadní.

Vzájemnému srovnání Lucemburska a Lichtenštejska je věnována samostatná kapitola. Obecně můžeme konstatovat, že politické systémy Lucemburského velkovévodství a Lichtenštejnského knížectví jsou podobné, což je dáno historickým vývojem, formou státního zřízení a v neposlední řadě velikostí. Obě sledované země jsou konstitučními monarchiemi.

Lucembursko jako jediné velkovévodství Evropě patří k nejbohatším členským státům EU. Úroveň lichtenštejnského hospodářství je též na dobré úrovni. Obě zkoumané země jsou teritoriálně malé, ale ekonomicky a politicky výkonné, resp. stabilní.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

Bibliografie

Čaloud, Dalibor - Chytilík, Roman - Lebeda, Tomáš - Šedo, Jakub: *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009.

Čepčányová, Jana: *Realie frankofonních zemí*. Plzeň: Fraus, 1999.

Dózsa, Daniel: EU Relations with European Micro-States. Happily Ever After? *European Law Journal*, Vol. 14, No. 1, 2008, str. 93-104.

Glassner, Martin Ira: *Political geography*. Singapore: John Wiley & Sons, Inc., 1993.

Hloušek, Vít: Politické strany moderní Evropy: Lichtenštejnsko. In: Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 344-350.

Homolková, Božena: *Realie německy mluvících zemí*. Plzeň: Nakladatelství Fraus, 1997.

Hotmar, Josef: *Evropa řečená západní*. Praha: Mladá fronta, 1981.

Hulicius, Eduard: *Stručná historie států: Lucembursko*. Praha 5: Nakladatelství Libri, 2007.

Chytilík, Roman et al.: *Volební systémy*. Praha: Portál, 2009.

Klokočka, Vladimír: *Ústavy států Evropské unie. Díl první*. Praha: Linde, 2004.

Kopeček, Lubomír: Politické strany moderní Evropy: Lucembursko. In: Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005, str. 166-174.

Kubát, Michal - Sokol, Petr: Velké systémy v malých zemích (komparativní analýza). *Politologický časopis*, roč. VII, č.3, 2000, str. 197-213.

Nolan, Cathal Jones: *The Greenwood encyclopedia of International Relations, Volume 3 (M-R)*. Westport: Greenwood Press, 2002.

Oleynik, Igor: *Liechtenstein: Foreign Policy and Government Guide*. Washington: International Business Publications, 2004.

Pečnikov, Borislav Alexejevič: *7+1 nejmenších v Evropě*. Praha: Lidové nakladatelství, 1986.

Petrovič, Pavel: *Encyklopedie daňových rájů a jejich využití*. Praha: Akont, 1998.

Pink, Michal: Parlamentní volby v Lichtenštejnsku. *Evropská volební studia* 1, č. 1, 2006, str. 111-118.

Přednášky z předmětu Politologie vedeného na Ústavu teritoriálních studií Filozofické fakulty Jihočeské univerzity v roce 2009.

Řichová, Blanka: Komparativní metoda v politologii. In: Dvořáková, Vladimíra a kol.: *Komparace politických systémů I*. Praha: Fakulta mezinárodních vztahů VŠE, 2005, str. 5-36.

Sartori, Giovanni: *Strany a stranické systémy*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2005.

Schroen, Michael: Das politische System Luxemburgs. In: Ismayr, Wolfgang: *Die politischen Systeme Westeneuropa*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009, str. 483-512.

Strmiska, Maxmilián et al.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, 2005.

Internetové stránky

Acta Politologica:

http://acpo.fsv.cuni.cz/ACPO-15-version1-brunclik_01_02_merged.pdf, 15. 4. 2012.

Analýza voleb a posuzování stranického systému:

http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/001/05_EVS-EES_-_Analyza_voleb_a_posuzovani_stranickeho_systemu.pdf, 16. 4. 2012.

Best4Man: <http://www.best4man.cz/spolecnost/spolecnost/lucemburstivelkovevodove/>, 10. 4. 2012.

Businessinfo:

<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/lucemburskoekonomickacharakteristikazeme/4/1000949/>, <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/b/benelux/1000694/6109/>, 5. 12. 2011.

Bürger Portal Grand Duché de Luxembourg:

<http://www.guichet.public.lu/de/citoyens/citoyennete/elections/elections-communales/candidat-elections-communales/index.html>, 15. 4. 2012.

Cestovatel: <http://www.cestovatel.cz/clanky/idylicke-lucembursko/>, 14. 4. 2012.

Demokratesch Partei: <http://www.dp.lu/index.php?lang=1>, 11. 3. 2012.

Deutsche Botschaft Luxemburg:

http://www.luxemburg.diplo.de/Vertretung/luxemburg/de/03/Deutschl._Luxem./_Bilaterale__Beziehungen.html, 16. 3. 2012.

Embassy of Luxembourg in Copenhagen Grand Duché de Luxembourg:
<http://copenhagen.mae.lu/en/General-Information-about-Luxembourg/Population-and-Demography>, 3. 3. 2012.

Encyclopedia of the Nations:
<http://www.nationsencyclopedia.com/Europe/Liechtenstein-RELIGIONS.html>, 17. 3. 2012.

Europa.eu:
http://eeas.europa.eu/delegations/switzerland/liechtenstein_and_eu/index_de.htm, 6. 4. 2012.

European Commission:
http://ec.europa.eu/external_relations/liechtenstein/index_en.htm,
http://ec.europa.eu/civiljustice/org_justice/org_justice_lux_cs.htm, 29. 3. 2012.

European Justice:
https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-lu-cs.do?member=1, https://e-justice.europa.eu/content_judicial_systems_in_member_states-16-lu-cs.do?member=1,
http://ec.europa.eu/civiljustice/legal_order/legal_order_lux_cs.htm, 6. 2. 2012.

Euroskop: <http://www.euroskop.cz/437/sekce/lucembursko-v-evropske-unii/>, 29. 1. 2012.

Fortschrittliche Bürgerpartei: <http://www.fbp.li/>, 21. 3. 2012.

Freie Liste: <http://www.freieliste.li/>, 22. 3. 2012.

Fürstentum Liechtenstein:
<http://www.liechtenstein.li/index.php?id=3>,
<http://www.liechtenstein.li/en/fl-aussenstelle-bern/fl-aussenstelle-bernbilateral.htm>,
<http://www.liechtenstein.li/index.php?id=20>
http://www.liechtenstein.li/en/eliechtenstein_main_sites/portal_fuerstentum_liechtenstein/fl-staat-staat/fl-staat-aussenpolitik/fl-staat-aussenpolitik-multilateral/fl-staataussenpolitik-multilateral-mitgliedschaften.htm,
http://www.liechtenstein.li/en/eliechtenstein_main_sites/portal_fuerstentum_liechtenstein/fl-staat-staat/fl-staat-aussenpolitik/fl-staataussenpolitik_ziele_und_prioritaeten.htm,
http://www.liechtenstein.li/uploads/media/pdf-fl-multimedia-information-li-buch_06.pdf, 19. 3. 2012.

Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg: <http://www.gouvernement.lu/>,
http://www.gouvernement.lu/publications/institutions_politiques/apropos_institutions/AP_inst_pol_DE_2006.pdf, 12. 2. 2012.

Chambre des Députés du Grand-Duché de Luxembourg:
<http://www.chd.lu/wps/portal/public>, 12. 3. 2012.

Chrëschtlech Sozial Vollekspartei:
<http://csv.lu/fr/annuaire/fraction.html>,
http://csv.lu/lb/annuaire/gouvernement/Francois_Biltgen.html, 13. 3. 2012.

Inter-parliamentary union: <http://www.ipu.org/english/home.htm>, 16. 2. 2012.

Jihovýchodní, Východní a Střední Evropa: <http://hz-op4.blog.cz/0903/ekonomika-lichtenstejska>, 12. 3. 2012.

Kurzy měn: <http://kurzymen.com/euro/kde-se-plati-eurem/>, 26. 3. 2012.

Landtag des Fürstentums Liechtenstein: <http://www.landtag.li/?id=364&auswahl=0>, 25. 3. 2012.

Landtagswahlen des Fürstentums Liechtenstein: <http://www.landtagswahlen.li>, <http://www.landtagswahlen.li/?tid=results&weid=62&mp=622&mpopen=we62>, 19. 3. 2012.

Lëtzebuenger Sozialistesche Arbeiterpartei: <http://www.lsap.lu/2009/>, 11. 3. 2012.

Liechtenstein in Zahlen 2012: http://www.liechtenstein.li/uploads/media/pdf-llv-as-liechtenstein_in_zahlen_2012.pdf, 22. 2. 2012.

Luxembourg Presidency of the Council of the European Union: http://www.eu2005.lu/en/presidence/priorites_et_pgm/priorites/index.html#financial%20perspectives, 13. 3. 2012.

Luxemburg in Zahlen 2011: <http://www.statistiques.public.lu/catalogue-publications/luxembourg-en-chiffres/luxembourg-zahlen.pdf>, 3. 4. 2012.

Ministère des Affaires Étrangères Grand-Duché de Luxembourg: <http://www.mae.lu/>, 21. 3. 2012.

Ministerstvo zahraničních věcí České republiky: http://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/lucembursko/index.html, <http://old.mzv.cz/wwwo/mzv/default.asp?ido=14078&idj=1&amb=1&trid=1&prsl=Fals e&poccl=5>, 15. 3. 2012.

Ministerstvo vnitra České republiky: <http://www.mvcr.cz/clanek/mistni-samospravy-a-manazeri-mistni-samospravy-v-sedmnacti-evropskych-zemich-i.aspx>, 12. 2. 2012.

Parlamentní volby v Lichtenštejnsku: http://ispo.fss.muni.cz/uploads/EVS/001/07_EVS-EES_-_Parlamentni_volby_v_Lichtenstejnsku.pdf, 26. 3. 2012.

Proporční volební formule: http://pef.czu.cz/~bubenicek/dokumenty/politologie_cviceni/vzorecky.pdf, 23. 4. 2012.

Regierung des Fürstentums Liechtenstein: <http://www.regierung.li/index.php?id=66>, <http://www.regierung.li/index.php?id=11>, 23. 2. 2012.

Site officiel des élections au Grand-Duché de Luxembourg: <http://www.elections.public.lu/fr/index.html>, <http://www.elections.public.lu/fr/elections-legislatives>, 24. 2. 2012.

Statistics Portal Grand Duchy of Luxembourg:

<http://www.statistiques.public.lu/en/actors/statec/>, 25. 2. 2012.

Týden: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/nejbohatsi-monarchove-evropy-lichtenstejni_113422.html, 10. 4. 2012.

Válka.cz: http://www.valka.cz/clanek_10501.html, 13. 3. 2012.

Vaterländische Union: <http://www.vu-online.li/>, 21. 3. 2012.

Verfassung des Fürstentums Liechtenstein: <http://www.llv.li/verfassung-d-01-11-09.doc.pdf>, 21. 2. 2012.

Verfassung des Großherzogtums Luxemburg: <http://www.verfassungen.eu/lu/verf48-i.htm>, 14. 2. 2012.

Vládnoucí dynastie 20.-21. století:

http://dynastie.ic.cz/zeme_lucemburg.html, http://www.dynastie.ic.cz/zeme_licht.html, 9. 4. 2012.

Vlajky států:

http://www.vlajky-statu.cz/vlajka_nahled.php?id_vlajka=105&rozmer=800,

http://www.vlajky-statu.cz/vlajka_nahled.php?id_vlajka=108&rozmer=800, 9. 4. 2012.

Votre porte d'entrée au Grand-Duché de Luxembourg:

<http://www.luxembourg.public.lu/fr/politique/partis-politiques/index.html>, 10. 3. 2012.

Währungsvertrag zwischen der Schweizerischen Eidgenossenschaft und dem Fürstentum Liechtenstein: <http://www.admin.ch/ch/d/sr/i9/0.951.951.4.de.pdf>, 10. 4. 2012.

Země světa:

<http://www.zemesveta.cz/archiv/rocnik-2003/ministaty-11-2003/456-3/sedm-evropskych-trpasliku>, 19. 12. 2011.

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulky

1. Aktuální personální složení vlády (Lucembursko)
2. Současné rozdělení křesel v Poslanecké sněmovně (Lucembursko)
3. Volby 1999-2009 (Lucembursko)
4. Aktuální personální složení vlády (Lichtenštejnsko)
5. Současné rozdělení křesel v Zemském sněmu (Lichtenštejnsko)
6. Volby 2001-2009 (Lichtenštejnsko)

Grafy

1. Současné rozdělení křesel v Poslanecké sněmovně v procentech (Lucembursko)
2. Současné rozdělení křesel v Zemském sněmu v procentech (Lichtenštejnsko)

SEZNAM PŘÍLOH

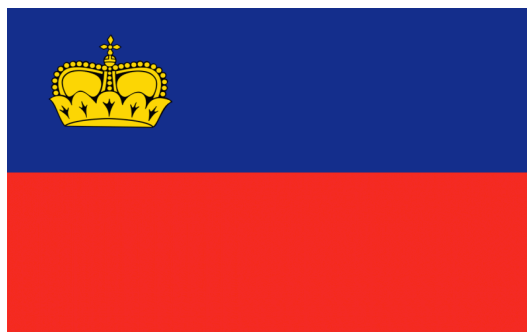
1. Vlajka Lucemburského velkovévodství a Lichtenštejnského knížectví
2. Státní znak Lucemburského velkovévodství Lichtenštejnského knížectví
3. Lucemburský velkovévoda Henri I.
4. Lichtenštejnský kníže Hans Adam II.
5. Kantony v Lucembursku

Příloha č. 1

Vlajka Lucemburského velkovévodství a Lichtenštejnského knížectví

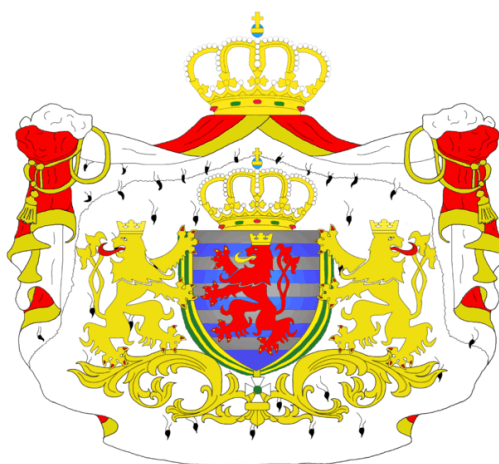
Zdroj: http://www.vlajky-statu.cz/vlajka_nahled.php?id_vlajka=108&rozmer=800.

Zdroj: http://www.vlajky-statu.cz/vlajka_nahled.php?id_vlajka=105&rozmer=800.

Příloha č. 2

Státní znak Lucemburského velkovévodství Lichtenštejnského knížectví

Zdroj: http://dynastie.ic.cz/zeme_lucemburg.html.

Zdroj: http://www.dynastie.ic.cz/zeme_licht.html.

Příloha č. 3
Lucemburský velkovévoda Henri I.

Zdroj: <http://www.best4man.cz/spolecnost/spolecnost/lucemburstivelkovevodove/>.

Příloha č. 4

Lichtenštejský kníže Hans Adam II.

Zdroj: http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/nejbohatsi-monarchove-evropy-lichtenstejni_113422.html.

Příloha č. 5

Kantony v Lucembursku

Zdroj: http://www.valka.cz/clanek_10501.html.